

USHTRIA

Viti i 77-të i botimit Nr. 36 (827891)

Botim Qendror i Ministrisë së Mbrojtjes

E premte, 13 shtator 2024

MBLIDHET GRUPI I KONTAKTIT PËR MBROJTJEN E UKRAINËS (UDCG) **Ministri i Mbrojtjes Piro Vengu:** **Përkrah miqve në kohëra të vështira**

Rijetëzimi i Industrisë Ushtarake, 440 milionë lekë për fazën e parë të projektit

Akti normativ i Këshillit të Ministrave injekton 440 milionë lekë në fazën e parë të projektit për rijetësimin e Industrisë Ushtarake. Konkretnisht, janë alokuar 290 milionë lekë për shlyerjen e detyrimeve të prapambetura të uzinave të industrisë ushtarake ndaj punonjësve, ish-punonjësve, bashkive dhe enteve të tjera.

150 milionë lekë janë dedikuar për themelimin e shoqërisë tregtare "KAYO sh.a", e cila do të udhëheqë procesin e modernizimit të Industrisë Ushtarake dhe rijetësimin e kapaciteteve prodhuese të Mjekësit, Gramshit dhe Poliçanit.

Rijetësimi i Industrisë Ushtarake është një mundësi e re për zhvillimin ekonomik dhe social të zonave të përfshira në këto projekte, por edhe shumë i rëndësishëm për integrimin e vendit në hallkat e prodhimit dhe logjistikës ndërkombëtare.

Projekti i qeverisë shqiptare për modernizimin e sektorit, kontribuon gjithashtu në forcimin e kapaciteteve të Mbrojtjes dhe Sigurisë Kombëtare në përputhje me objektivat e Aleancës.

Ministria e Mbrojtjes: Mbështetje maksimale ndaj familjeve të efektivëve të Forcave të Armatosura, përkrah tyre në çdo hap, si një familje e madhe

Me fillimin e vitit të ri shkollor, Ministria e Mbrojtjes u gjend në familjet e Dëshmorëve të Atdheut, ku së bashku me urimin për një ecuri të mbarë në rrugën e dijes, për këta fëmijë, prindërit e të cilëve ranë në krye të detyrës për të garantuar më shumë siguri për jetën e gjithëve ne, bashkë me dhuratat simbolike për fëmijët e Dëshmorëve të Atdheut, Ministria e Mbrojtjes shprehu edhe angazhimin për të vijuar mbështetjen ndaj familjeve të efektivëve të Forcave të Armatosura, për të qenë në krah të tyre në çdo hap si një familje e madhe.

Edhe fëmijët e efektivëve të FA-së përfituan nga paketa e teksteve shkollore falas, mbështetje e qeverisë shqiptare për 238 mijë nxënës të shkollave 9-vjeçare dhe mbi 12 mijë nxënës nga 16 kategori të grupeve më në nevojë në gjimnaze.

Në takimin e 24-të, në Ramstein, Gjermani, mbledhet grupi i kontaktit, pjesë e të cilit ishte dhe ministri i Mbrojtjes z. Pirro Vengu i shoqëruar nga shefi i Shtabit të Përgjithshëm të FA-së, gjeneralmajor Arben Kingji. Ky koalicion është i përbërë nga të gjitha vendet e NATO-s dhe më shumë se 18 vende partnere, të bashkuar dhe të vendosur për të ndihmuar Ukrainën kundër pushtimit të paprovokuar të nisur nga Rusia që prej shkurtit 2022.

Në fjalën e tij, ministri Vengu çmoi këtë nismë të udhëhequr nga SHBA-të dhe nënvizoi se Shqipëria do vazhdojë të qëndrojë përkrah Ukrainës dhe popullit të saj, duke vijuar të japë asistencë ushtarake dhe humanitare.

Në këtë drejtim, vendi ynë radhitet ndër vendet me kontribut domethënës në radhët e Aleancës, në përpjekjen kolektive për të rritur kapacitetet ukrainase dhe për të frenuar agresionin rus. Më tej ministri i Mbrojtjes, Pirro Vengu diskutoi për çështje të ndryshme me interes dypalësh me homologët e Italisë, Britanisë së Madhe, Kanadasë dhe Letonisë.

Rijetësimi i industrisë ushtarake, një nga pikat qendrore të programit të qeverisë shqiptare, ishte në qendër të bisedimeve me homologët, ndërsa u dakordësuan edhe veprimtari të përbashkëta që kanë lidhje me sigurinë ndërkombëtare në kuadër të NATO-s.

Me homologun e Kosovës z. Ejup Maqedonci, u ritheksua nevoja e koordinimit në kuadër të iniciativave të sigurisë rajonale me qëllim anëtarësimin dhe përfshirjen më të madhe të Kosovës.

Në takimin me homologun e Maqedonisë së Veriut, biseda e ministrit Vengu u zhvendos te përpjekjet për zhvillimin e Korridorit të 8-të, si një aks me rëndësi strategjike për zinxhirët e furnizimit dhe sigurinë e rajonin. Kolegu Misajlovski konfirmoi angazhimin e tij dhe të qeverisë së Maqedonisë së Veriut për të vijuar punën dhe investimet për këtë projekt, duke nënvijëzuar rëndësinë e mbështetjes nga Bashkimi Evropian.

Në lidhje me këtë projekt, ministri Vengu diskutoi edhe me kolegun bullgar, ministrin Atanos Zapryanov, me të cilin ra dakord për ndërveprim më të madh në muajt në vijim.

Së fundmi në takimin me kryetarin e Komitetit Ushtarak të NATO-s, admiral Bauer, u bisedua mbi hapat që po ndërmerr Aleanca që prej Samitit të Uashingtonit si edhe zbatimin e planeve të Mbrojtjes. Në këtë drejtim u trajtua ecuria e ndërtimit të kompleksit portual civil dhe ushtarak në Porto Romano, si një kapacitet me rëndësi kritike për vendin tonë dhe të dobishëm për Aleancën.

Në takim mori pjesë edhe presidenti i Ukrainës z. Zelenski, ndërkohë që bisedimet zhvillohen në një moment kyç dhe dinamik të luftimeve në terren.

MBLIDHET GRUPI I KONTAKTIT PËR MBROJTJEN E UKRAINËS (UDCG)

Ministri Vengu: Përkrah miqve në kohëra të vështira

Detashmenti CIMIC i Forcës Tokësore, pjesë e stërvitjes vjetore “Saber Junction 2024”

Një ekip efektivësh nga Detashmenti CIMIC i Forcës Tokësore, mori pjesë në stërvitjen vjetore “Saber Junction 2024”, e cila u zhvillua në Grafenwöhr dhe Hohenfels të Gjermanisë.

Në këtë stërvitje, të drejtuar nga Komanda e Armatës së 7-të e SHBA-së marrin pjesë ekipe të vendeve aleate dhe partnere të NATO-s. Qëllimi i pjesëmarrjes së Detashmentit CIMIC në “Saber Junction-24” është rritja e aftësive profesionale nëpërmjet bashkëpunimit dhe ndërveprimit me aktorët jo ushtarakë dhe aleatët në një mjedis operacional ndërkombëtar, nëpërmjet aplikimit praktik të parimeve dhe taktikave, teknikave dhe procedurave të bashkëpunimit civil-ushtarak. “Saber Junction – 24” është një stërvitje vjetore e ushtrisë amerikane me aleatët dhe partnerët e NATO-s, ku këtë vit janë përfshirë 4500 pjesëmarrës nga 11 vende të ndryshme të Aleancës.

Kontingjenti shqiptar, që sapo mori detyrën në misionin e KFOR-it në Kosovë, u angazhua menjëherë në stërvitjen për menaxhimin e trazirave dhe turmave të dhunshme. Trupat shqiptare, përkrah kolegëve nga vendet aleate, janë në gatishmëri 24h për ruajtjen e një mjedisi të sigurt dhe lirisë së lëvizjes në të gjithë territorin e Republikës së Kosovës, për të gjithë qytetarët.

AFA nis trajnimin profesional, “Defence Education Enhancement Programme”

Akademia e Forcave të Armatosura, në prag të nisjes së vitit akademik 2024-2025, ka nisur javën e trajnimit profesional me përfaqësuesit e programit të partneritetit me SHBA-të, “Defence Education Enhancement Programme”, (DEEP) Tanja Geiss dhe Dr. Aura Codrenau. Kjo javë do të finalizojë punën e bërë për krijimin e kapaciteteve vetjake në fushën e trajnerëve me personelin akademik për programin “Master Instructor”.

AFA dorëzon dokumentacionin e përgatitur për procesin e riakreditimit, pranë Agjencisë së Sigurimit të Cilësisë së Arsimit të Lartë (ASCAL)

Në kuadër të Akreditimit Institucional, Akademia e Forcave të Armatosura dorëzoi dokumentacionin e përgatitur për procesin e riakreditimit, pranë Agjencisë së Sigurimit të Cilësisë së Arsimit të Lartë (ASCAL). Dokumentacioni përbën Raportin e Vlerësimit të Brendshëm të përgatitur nga Grupi i Vlerësimit të Brendshëm në gjuhën shqip dhe anglisht, bashkëshoqëruar me 255 evidenca plotësuese që pasqyrojnë në 360 gradë punën që AFA bën për përbushjen e standardeve të sigurimit të cilësisë, si IAL e vetme në vend në fushën e Mbrojtjes dhe Sigurisë. AFA mirëpret besimplotë hapin e radhës, vizitën e Grupit të Vlerësimit të Jashtëm në datën 4-10 tetor.

Kolegji i Mbrojtjes dhe Sigurisë organizon ceremoninë e daljes në lirim të ushtarakëve

Në ambientet e Kolegjit të Mbrojtjes dhe Sigurisë u zhvillua ceremonia e daljes në lirim të kolonel Ardian Lulaj dhe kolonel Isuf Hamati. Në këtë aktivitet të veçantë morën pjesë Komandanti i Kolegjit të Mbrojtjes dhe Sigurisë gjeneral brigade Ylli Pulaj, staf akademik, mbështetës dhe kolegë.

Ceremonia u hap me fjalën e komandantit të Kolegjit, gjeneral Pulaj, i cili ndër të tjera citoi: “Në të vërtetë nuk është e lehtë që të përshëndetemi sot me dy kolonelët, mirëpo, jashtë kësaj ndjesie njerëzore, një përshëndetje institucionalisht është në nderin dhe detyrimin e personelit ushtarak dhe civil të Kolegjit të Mbrojtjes dhe Sigurisë, për ju Kolonel Ardian Lulaj që shërbyet si pedagog në Departamentin e Strategjisë dhe Studimeve të Avancuara dhe ju Kolonel Isuf Hamati, duke shërbyer si Shef i Departamentit të Operacioneve Ushtarake, ndaj më lejoni që të përfitoj nga kjo ceremoni për t’ju uruar jetë të gjatë, shëndet e lumturi familjarisht”.

Më pas, përshëndetën kolonel Ardian Lulaj dhe kolonel Isuf Hamati, të cilët ndanë disa nga momentet kulminante të karrierës së tyre në detyra brenda dhe jashtë vendit, duke u shprehur se: “Dalja në lirim është kohë emocionale, lënia e karrierës pas dekadash, ditësh të gjata dhe punë të palodhur sjell ndjenja gëzimi dhe lehtësimi, së bashku me pak nostalgji dhe ndoshta trishtim për t’i thënë lamtumirë kolegëve dhe miqve të dashur. Tani do kemi më shumë kohë për familjen ndoshta si kompensim për ditët dhe netët e munguara, por dhe si kohë për të treguar më shumë mbi përvojën jetësore të jetuar me frymën e bashkëpunimit, organizimit dhe kulturës ushtarake, e cila tashmë reflektohet dhe në përditshmërinë si civil”.

Aktiviteti përfundoi me shpërndarjen e certifikatave të mirënjohjes dhe fotografi të përbashkët.

Përfundoi operacioni EOD për asgjësimin e predhave luftarake në fshatin Bregas, bashkia Poliçan

Ekspertët xhenierë të kompanisë EOD, në Batalionin e Xhenios kanë përfunduar operacionin në mbështetje të Emergjencave Civile në bashkinë Poliçan, për identifikimin, vlerësim dhe heqjen e municioneve të rrezikshme.

Ekipi EOD, duke zbatuar rregullat e procedurat e parashikuara në manualin EOD ML-400-5-2 ka vlerësuar, ka bërë përnjohjen dhe ka konstatuar se municionet e gjetura në fshatin Bregas, njësi administrative Vertop ishin bomba aviacioni të Luftës së Dytë Botërore, të prekshme dhe të lëvizshme. Efektivët e kompanisë EOD, duke respektuar masat e sigurimit teknik, bënë transportimin e municioneve për në ambientet e Batalionit të Xhenios.

Përfundoi ndërtimi i urës tip “Bailey”, në fshatin Togëz, bashkia Librazhd

Efektivët e Kompanisë së Urave në Batalionin e Xhenios ndërtuan urën në fshatin Togëz, njësi administrative Qendër, bashkia Librazhd.

U desh më tepër sesa një muaj që ekspertët xhenierë të përfundonin ndërtimin e urës tip “Bailey”, me gjatësi 75 m, me seksion 2/1 dhe peshëmbajtje deri në 40 tonë.

Kjo urë do t’i vijë në ndihmë jo vetëm banorëve të lagjes Çota, por të gjithë komunitetit të fshatit Togës, duke lehtësuar jetesën e tyre të përditshme.

INTERVISTOI: ANJEZA MUSOLLARI,
Shefe e Sektorit të Botimeve

25 vjet nga themelimi, Brigada e Evropës Juglindore (SEEBRIG), një nga iniciativat rajonale të Ministrave të Mbrojtjes së Evropës Juglindore (SEDM), vazhdon të tregojë se është një mekanizëm jashtëzakonisht i vlefshëm për promovimin e sigurisë rajonale, besimin dhe ruajtjen e bashkëpunimit ushtarak midis shteteve anëtare.

Nga viti 1999, për të dytën herë kjo iniciativë drejtohet nga Shqipëria. Mandati që nisi në gusht të vitit të kaluar mbahet nga një ushtarak me gradë madhore të Forcave të Armatosura të Shqipërisë, gjeneral brigade Bilbil Bitri.

Shqipëria është një pjesëmarrëse aktive në këtë projekt të rëndësishëm në fushën e mbrojtjes mes vendeve të Evropës Juglindore dhe ka treguar përkushtimin e saj, ku më e rëndësishmja është ruajtja e frymës së fqinjësisë së mirë dhe bashkëpunimi për një zhvillim paqësor të rajonit.

Gjeneral brigade Bilbil Bitri, do të jetë për një mandat trevjeçar Komandant i Brigadës së Europës Lindore, të dislokuar në Kumanovë të Maqedonisë së Veriut. Për më shumë informacion mbi këtë Brigadë dhe misionin e saj do të na informojë mes kësaj interviste gjeneral brigade Bilbil Bitri.

I nderuar gjeneral, ju uroj suksese në këtë mision të rëndësishëm për Forcat e Armatosura të Republikës së Shqipërisë dhe më gjerë!

Çfarë është SEEBRIG?

Faleminderit për urimet dhe për mundësinë që po më jepni të ndaj me lexuesin e revistës/gazetës të shkuarën, të tashmen dhe të ardhmen e SEEBRIG.

Brigada e Europës Jug-Lindore (SEEBRIG) është ‘instrumenti ushtarak’ i një procesi politik, Ministrat e Mbrojtjes të Evropës Juglindore (SEDM), të nisur në vitin 1996 në Tiranë, me një takim të Ministrave të Mbrojtjes të Evropës Juglindore dhe të pasuar me takime të zëvendësministrave të Mbrojtjes dhe të zëvendësshëfave të Shtabeve të Mbrojtjes të këtyre vendeve. Objektivi kryesor ishte forcimi i mirëkuptimit dhe bashkëpunimit politiko-ushtarak në rajon për të rritur stabilitetin dhe sigurinë në Evropën Jug-Lindore.

Kur u themelua?

Në vitin 1998, ministrat e Mbrojtjes të shtatë vendeve të Evropës Jug-Lindore, Shqipërisë, Bullgarisë, Greqisë, Italisë, Republikës së Maqedonisë së Veriut, Rumanisë dhe Turqisë nënshkruan, në Shkup, Marrëveshjen për Forcën Shumëkombëshe të Evropës Jug-Lindore (Multinational Peace Force South Eastern Europe – MPFSEE). Kjo marrëveshje është baza e krijimit të SEEBRIG, strukturë e cila u aktivizua, më 31 gusht 1999, në Plovdiv të Bullgarisë. Në vitin 2015, Italia në mënyrë të njëanshme vendosi të tërhiqet nga marrëveshja. Prej krijimit, SEEBRIG e ka ushtruar aktivitetin e saj dhe në Stamboll, Turqi; Konstanca, Rumani; dhe Tyrnavos, Greqi. Në rolin e vëzhguesit, prej krijimit të SEEBRIG, janë Bosnje-Hercegovina, Kroacia, Sllovenia, Ukraina, Serbia dhe SHBA-të.

Cilat janë objektivat kryesore të SEEBRIG?

Objektivi kryesor dhe i pandryshueshëm për SEEBRIG, për sa kohë nuk ndryshon misioni, mbetet përgatitja dhe mbajtja në gatishmëri e kapaciteteve për t’u angazhuar në Operacione të Mbështetjes së Paqes, të autorizuar nga OKB ose OSBE dhe të drejtuara nga NATO ose BE, si dhe në Operacione për

SEEBRIG, siguri, stabilitet rajonar, besim, marrëdhënie e fqinjësisë së mirë midis vendeve të Europës Juglindore

GJENERAL BRIGADE BILBIL BITRI, DO TË JETË PËR NJË MANDAT TREVJEÇAR KOMANDANT I BRIGADËS SË EUROPËS LINDORE, TË DISLOKUAR NË KUMANOVË TË MAQEDONISË SË VERIUT. PËR MË SHUMË INFORMACION MBI KËTË BRIGADË DHE MISIONIN E SAJ DO TË NA INFORMOJË MES KËSAJ INTERVISTE GJENERAL BRIGADE BILBIL BITRI.

Lehtësimin e Pasojave nga katastrofat natyrore (Disaster Relief Operations), në rajon edhe me gjerë.

SEEBRIG, me të njëjtin përkushtim e angazhim është fokusuar dhe në ndërveprimin me Forcat e Armatosura të vendeve kontribuuese, vendeve anëtare të SEDM-it, struktura të NATO-s

edhe me struktura e organizata ndërkombëtare rajonale në interes të promovimit të sigurisë dhe stabilitetit dhe rritjes së mëtejshme të bashkëpunimit ushtarak.

Struktura dhe funksionimi i SEEBRIG

SEEBRIG është konceptuar si një Brigadë e Këmbësorisë së

Lehtë, e aftë për t’u angazhuar në Operacione të Mbështetjes së Paqes. Struktura e saj përfshin Shtabin e Brigadës, i cili plotësohet me personel nga shtetet kontribuuese në bazë të marrëveshjes së dakordësuar, katër batalione manovre të këmbësorisë së

lehtë, elementë të mbështetjes së luftimit si dhe një batalion të mbështetjes me shërbime. Pak muaj pas aktivizimit të Brigadës vendet kontribuuese ranë dakord edhe për krijimin e një strukture/elementi të veçantë për të kontribuar në operacione

për Lehtësimin e Pasojave nga Katastrofat Natyrore, Task Forca e Xhenios (Engineering Task Force – ETF). Shtetet kontribuojnë proporcionalisht me elementë të manovrës dhe mbështetjes. Të gjithë këto elementë të dedikuar për SEEBRIG trajnohen, stërviten e përgatiten në vendet e tyre respektive dhe kalojnë nën komandën e SEEBRIG në rast aktivizimi për mision ose për stërvitje.

Misionet dhe arritjet e SEEBRIG

Në 25 vjet aktivitet të një strukture apo organizate, besoj ka gjithmonë shumë për të thënë lidhur me arritjet.

SEEBRIG përbën një histori suksesi për shumë arsye. Mjafton të kthehemi në kohë dhe të rikujtojmë kontekstin gjeopolitik të rajonit, por edhe përtej tij në vitin 1999. Katër nga vendet kontribuuese në SEEBRIG, Shqipëria, Bullgaria, Maqedonia e Veriut dhe Rumania kishin shprehur ambicien e tyre për integrim Euro-Atlantik. Sot të gjitha vendet e SEEBRIG janë anëtarë të NATO-s. Besoj do të mjaftonte ky fakt për të identifikuar një nga arritjet e SEEBRIG – kontributi në promovimin e sigurisë dhe stabilitetit si dhe rritjen e bashkëpunimit ushtarak.

Nëse do duhet të veçoj një prej arritjeve, patjetër që “diamanti” është misioni në Kabul, Afganistan, në vitin 2006. Prej shkurtit deri në gusht 2006, SEEBRIG me shtabin dhe elementët mbështetës (më shumë se 400 ushtarakë) kishte komandën e ISAF IX KMNb - Brigada Shumëkombëshe e Kabulit.

Një dimension i rëndësishëm i arritjeve të SEEBRIG janë organizimi dhe ekzekutimi çdo dy vjet i serisë së stërvitjeve “Seven Stars”, me pjesëmarrjen e shtabit, reparteve të varësisë (affiliated units) si dhe strukturave e organizatave të tjera nga rajoni, ushtarake dhe civile.

Cilat janë detyrimet e kësaj iniciative në të ardhmen?

SEEBRIG mbetet objektiv dhe detyrë e përhershme e promovimit të sigurisë, paqes dhe stabilitetit në rajon. Ky është edhe një nga qëllimet, në mos kryesori për të cilin SEEBRIG u krijua. Por ndërkohë është e domosdoshme të theksohet se dobishmëria e çdo strukture apo organizate varet nga aftësia e saj për t’iu përshtatur rrethanave të mjedisit, në rastin e SEEBRIG, të mjedisit gjeopolitik dhe të sigurisë. Në këtë kontekst, për SEEBRIG është e rëndësishme të bëjë përpjekjet maksimale të adaptohet, ndërsa për shtetet kontribuuese ndoshta është koha të vlerësojnë dhe mundësinë e transformimit. Adaptimi dhe transformimi janë përgjigjja më e mirë ndaj çdo ndryshimi.

Faleminderit!

Skënderbegasi i “Medaljes së Artë” Mihallaq Prifti, mjeku i njohur ushtarak

Dr. Mihallaq Prifti ka lindur më 9 nëntor të vitit 1933, në Vlorë dhe banon në Tiranë. Shkollën fillore dhe atë unike i ka kryer në vendlindjen e tij, në Vlorë. Dy vitet e para të gjimnazit i ka kryer në Tiranë në vitet 1950-1952. Dy vitet e tjera, në periudhën 1952-1954 i ka kryer në Shkollën e Mesme të Përgjithshme Ushtarake “Skënderbej”. Gjatë kësaj periudhe, ai është ndër nxënësit më të mirë të shkollës, si në përgatitjen teorike, ashtu dhe në atë ushtarake. Skënderbegasi nga Vlora, ishte ndër nxënësit që mbaroi shkollën “Skënderbej” me ‘Medalje Ari’.

Në këtë mënyrë, si kontingjent i Forcave të Armatosura, ai ishte ndër maturantët e këtij viti që dërgohet për të ndjekur studimet e larta në Universitetin Shtetëror të Tiranës, për interes të Ministrisë së Mbrojtjes. Në shtator të vitit 1952 ai nis studimet në Fakultetin e Mjekësisë, duke i përfunduar studimet në vitin 1954 me rezultate shumë të mira. Pas diplomimit si mjek i përgjithshëm, ushtarak, me gradën kapiten i dytë, nis punë në profesionin e tij të mjekut në ushtri. E emërojnë mjek në Spitalin e Përgjithshëm Ushtarak. Në këtë institucion shëndetësor punon në vitet 1959-1961.

Në vitin 1961 ai dërgohet për studime pasuniversitare në Moskë të ish-Bashkimit Sovjetik. Atje specializohet në degën anestezi-reanimacion dhe kthehet përsëri aty ku kishte qenë, në Spitalin e

Përgjithshëm Ushtarak, duke ushtruar profesionin e fituar në Moskë. Del në pension në vitin 1990. Megjithëse në pension, ai nuk heq dorë nga profesioni që ka ushtruar një jetë të tërë, duke asistuar me orar të reduktuar në klinika private të njohura në kryeqytet. Dr. Mihallaq Prifti, është baba i tre fëmijëve.

Partizani, skënderbegasi dhe kirurgu me emër, Prof. Dr. Ismail Feta

Ismail Feta lindi më 20 tetor 1927, në një familje me shumë fëmijë (ndërroi jetë më 15 korrik të vitit 2002), me të ardhura të pakta, në fshatin Zagrad, Komuna Bellovë e Dibrës, ku dhe mbaroi shkollën 7-vjeçare. Hallet e familjes e detyruan që në moshën 13-vjeçare të largohej nga vendlindja dhe të shkonte në Tiranë për të punuar në punë të ndryshme, herë si shërbëtor tek disa tregtarë dibranë dhe herë-herë shiste gështenja nëpër rrugët e kryeqytetit. Ishin fillimet e Lëvizjes Antifashiste Nacionalçlirimtare, ku djaloshi dibran lidhet me lëvizjen Antifashiste, duke ndihmuar njësitet guerile në aksionet e tyre luftarake në qytetin e Tiranës. Kur brigadat partizane me urdhër të Shtabit të Përgjithshëm të Ushtrisë Nacionalçlirimtare kaluan në Veri, në ndjekje të pushtuesve nazistë, ai u rreshtua në përbërje të Brigadës së 18 S si partizan i thjeshtë. Më pas si bëri një kurs të shkurtër organizuar nga mjeku i brigadës për infermier, shërbeu si i tillë në kompani, batalion dhe në brigadë deri në çlirimin e plotë të vendit.

Pas çlirimit të vendit, ai është ndër partizanët e luftës që u ul, më 28 mars 1945, në shkollën e kadetëve në Tiranë, që më vonë mori emrin shkolla “Skënderbej”. Në vitet 1947-1951, Ismaili u dërgua në shkollën e mesme mjekësore në Lubjanë të Sllovenisë. Pas prishjes së marrëdhënieve me Jugosllavinë, dërgohet në Akademinë Ushtarake në Kiev të Ukrainës dhe përfundoi studimet e mesme për ndihmësmjek. Pasi punoi gati një vit mjek në Shqipëri, në vitin 1952-1959, kreu studimet për mjekësi në Akademinë Ushtarake Mjekësore “Kirov” të Shën Petërsburgut me rezultate të shkëlqyera. Në periudhën 1952-1958, Ismaili kreu detyrën e Shefit të Degës së Shëndetësisë në Ministrinë e Mbrojtjes. Ai ka meritën që falë aftësive profesionale, përkushtimit në punë dhe eksperiencës së fituar, ai bashkë me disa kolegë të tjerë, të konsolidojë shërbimin shëndetësor të ushtrisë në të gjitha hallkat batalion-grup, regjiment-brigadë, korpus-divizion dhe në bazat e furnizimit të ushtrisë.

Për aftësinë organizative dhe drejtuese të Doktor Ismail Fetës, flet edhe kujtesa e gjithkujt që është shtruar apo dikë ka vizituar në pavijonet e shërbimit kirurgjik në ish-spitalin ushtarak që drejtonte Ismaili Feta e Spiro Dedja. Ismail Feta, pasi përfundoi me rezultate të shkëlqyera studimet e larta në Akademinë Ushtarake të Mjekësisë në Shën Petërsburg, qëndroi edhe një vit mësimor 1958-1959 për t’u specializuar në fushën e kirurgjisë, sidomos për operacionet e stomakut, patologjitë e zorrëve dhe të mëlçisë, në vitin 1971-1972 është specializuar edhe në Kinë. Pra, pasi mori njohuritë e nevojshme profesionale si mjek i përgjithshëm dhe i specializuar për kirurgji, kryesisht në rrugët abdominale, doktor Ismailit i ishte fiksuar mirë në mendje e në zemër “Betimi i Hipokratit”, që ndër të tjera do të thoshte se: “Betohem, zotit të mjekësisë, se do t’ia mbaj besën me të gjitha forcat e mia e me të gjithë dijeninë time. Do të përpiqem sa të mundem të ndihmoj të sëmurët dhe kurrë nuk do të bëj ndonjë dëm ose padrejtësi. Në rast se e shkel këtë betim, turpi të më mbulojë!”.

Duke parë në kompleks dhe në vazhdimësi veprimtarinë e doktor Ismailit nga fillimi i punës si infermier në repartet partizane e deri sa mbylli sytë, më 15 korrik 2002, iu përmbajt me rigorozitet dhe besnikëri Betimit të Hipokratit qoftë si mjek, qoftë si njeri. E them këtë se ai la mangët kohën e gjumit, të pushimit dhe të çlodhjes, e privoi veten nga shumë gjëra, duke venë çdo gjë në shërbim të punës mjekësore dhe në shërbim të jetës së njerëzve, duke u bërë shembull i njeriut ideal dhe i mjekut me shpirt të

madh njerëzor. Puna e pa matur dhe pasioni i rrallë për profesionin si dhe dashuria e madhe për njerëzit e bënë atë kirurg të shquar dhe njeri që nga shumë kush nuk do të harrohet, sepse nga duart e tij gjatë 40 vjetëve punë u vizituan dhe u operuan me mijëra e mijëra pacientë, ushtarë dhe oficerë, punëtorë dhe fshatarë, fëmijë dhe të moshuar nga mbarë vendi.

Kolegët e kanë vlerësuar Prof. Ismailin si mjek dhe si njeri. Doktor Jordan Haxhinikolla, në kujtimet e tij të shumta, thotë: “Një ditë ndodhesha para hyrjes së Korpunit të Spitalit, kur vjen një ambulancë dhe qëndron përpara shkallëve. Hapet dera e pasme dhe që andej zbret doktor Ismaili. Ai mbante në duar një vajzë të vogël 9-10 vjeçare dhe u drejtua me nxitim për në pavijonin e kirurgjisë, i ndjekur nga i ati i vogëlushes. Ajo kishte hipur në një man dhe ishte rrëzuar, duke dëmtuar mëlçinë e zezë. Ismaili u mor vetë me atë paciente, që ndonëse e dëmtuar rëndë, na thoshte: ‘Mezi pres të bëhem mirë dhe të vete në shkollë, kur Ismailit i duhej të operonte ¾ e lobit të djathtë të mëlçisë, por dilema ishte e madhe pasi nuk dihej nëse do ta suportonte vajza e vogël këtë ndërhyrje’. Në sajë të kujdesit dhe mjeshtërisë së Ismailit, operacioni doli me sukses. Vajza shpëtoi dhe ajo aktualisht është mjeke dhe quhet Sanije Lleshi”.

Dr. Arqile Veshi, ndër të tjera shkruan për Dr. Fetën: “...Gjatë karrierës time si kuadro i lartë në Ushtrinë Shqiptare, pata nderin që të bashkëpunoja edhe me të nderuarin Ismail Feta. Në shenjë nderimi për shokun dhe bashkëpunëtorin e talentuar në të gjitha fushat si ato profesionale dhe shoqërore, dëshiroj të le të shkruara vlerësimet dhe konsideratat e mia personale, por mendoj edhe të opinionit të gjerë për kirurgun dhe njeriun që të shëronte sa me mjekim edhe me fjalën e ëmbël e dashamirëse...”. Ky kuadër e mjek model, me kontribut të madh shoqëror, humanitar e njerëzor, gjatë punës më se 40-vjeçare, jo vetëm mjekoi e shëroi me mijëra njerëz, por edhe shpëtoi nga vdekja mijëra të tjerë nëpërmjet operacioneve të shumëllojshme e shpesh shumë të vështira. Por nuk u vlerësua dhe nuk u shpërblye aq sa i takonte për kontributin shoqëror e profesional si nga sistemi ekonomik-shoqëror i para viteve 1990, ashtu edhe nga sistemi demokratik i pas viteve 1990. Këshilli i Qarkut Dibër, me vendim Nr. 26, datë 03.09.2003 i dha Ismail Fetës titullin: “Qytetar Nderi i Qarkut Dibër”.

Gjergji Aleksi, shkrimtari dhe mjeku i njohur ushtarak

Gjergji Misto Aleksi është një nga skënderbegasit e periudhës 1947-1954 që arriti të bëhet një nga mjekët e njohur të vendit dhe autor i disa romaneve.

Gjergji Aleksi është një nga kadetët që u ulën në bankat e shkollës “Skënderbej” në vitin e tretë të hapjes së këtij institucioni që studioi më pas për mjekësi dhe u bë një nga mjekët e njohur të vendit. Gjergji u lind në Korçë më 15.11.1935, por për shkak të transferimit të shpejtë të familjes në Tiranë, shkollën fillore ai e përfundoi në vitin 1947, në Laprakë të Kryeqytetit. Në këtë vit ai nis studimet në shkollën “Skënderbej”, ku në periudhën 1947-1950 përfundon shkollën unike, ndërsa në periudhën 1950-1954 dhe maturën e kësaj shkolle. Ai është ndër pak skënderbegas, që atë vit, që në përfundim të studimeve, për rezultatet e larta që arriti, u vlerësua me “Medalje Ari”. Studimet e larta për mjekësi, Gjergji i kreu në periudhën 1954-1959 në Institutin e Mjekësisë në Tiranë, i cili më vonë u inkudrua në Fakultetin e Mjekësisë Universitetit Shtetëror të Tiranës. Në vitin 1959, pasi përfundoi me rezultate shumë të mira Fakultetin e Mjekësisë, diplomohet mjek dhe njëkohësisht, i jepet grada ushtarake “Kapiten i Dytë”. Me këtë gradë, ai emërohet mjek ushtarak në Brigadën e Nëndetëseve të Pashalimanit në Vlorë, ku shërbeu deri në vitin 1962, kohë në të cilën emërohet në një detyrë tjetër brenda kësaj njësie të njohur ushtarake.

Në vitet 1962-1965, ai shërben si shef shëndetësie në Shkollën e Lartë të Aviacionit në Vlorë, ku ka fituar dhe gradën tjetër më të lartë, “Kapiten i Parë”.

Gjatë viteve 1965-1966, Gjergji kryen një kurs specializimi të drejtuar nga specialistë të huaj, për mjek radiolog dhe ishte në vartësi të Degës së Ministrisë së Shëndetësisë së Ministrisë së Mbrojtjes Popullore. Në vitet 1966-1968 punon si mjek i përgjithshëm në repartin Terapisë së Spitalit të Përgjithshëm Ushtarak e më vonë, në laboratorin Klinik-Biokimik të këtij spitali. Në vitet 1968-1969, ai bën profilizim të dytë me specialistë të huaj në Radio-Biologji, pranë Laboratorit Radio-Biologjik të porsa ngritur në Tiranë, në vartësi të Degës së Shëndetësisë së Ministrisë së Mbrojtjes Popullore.

Në vitet 1969-1970, ai specializohet jashtë shtetit (në Kinë) për Radio-Biologji dhe në përfundim të këtij kualifikimi, caktohet mjek Radio-Biolog në sektorin radio-biologjik të laboratorit special të Degës së Shëndetësisë pranë Ministrisë së Mbrojtjes Popullore. Në këtë detyrë punoi në periudhën 1970-1971. Në vitet 1971-1975, kryen detyrën e shefit të sektorit të Laboratorëve të Spitalit Ushtarak dhe më vonë Institutit Kombëtar të Mjekësisë Ushtarake (IKMU) në Tiranë. Në vitin 1981, Gjergji Aleksi fiton gradën profesionale “Kandidat i Shkencave”. Në vitet 1981-1989, ai është anëtar i këshillit shkencor të Institutit Kombëtar të Mjekësisë Ushtarake (IKMU) në Tiranë dhe sekretar i tij. Ndërsa në vitin 1987, ai fiton gradën shkencore pedagogjike “Docent”. Në vitet 1981-1990 ai jep mësim si pedagog i jashtëm në Fakultetin e Mjekësisë për lëndën e Radiobiologjisë (Mjekësia e Rrezatimeve Jonizuese) në Tiranë. Në vitin 1990 mbaroi temën për gradën “Doktor i Shkencave” dhe e fiton atë në vitin 1991.

Gjatë viteve 1980-1990, ka botuar shumë artikuj e studime shkencore në fushën e specialitetit të vet dhe atë të mjekësisë së përgjithshme. Në vitin 1991, për arsye moshe, del në pension. Në vazhdim, është pedagog i jashtëm në Shkollën e Lartë të Infermierisë në Tiranë.

Që nga vitet e shkollës ‘Skënderbej’ e në vazhdim, hobi i tij kanë qenë e mbeti letërsia dhe artet. Krahas artikujve të shumtë, ai ka shkruar edhe disa libra. Në vitin 1996 ai ka botuar romanin e tij të parë me subjekt autobiografik me titullin “Mjeku i Limanit Antik”. Në vitin 1999 del me romanin e tij të dytë me titull “Skënderbegasi Genci Gora, me subjekt autobiografik, ku vendin kryesor e zë jeta në shkollën “Skënderbej”. Në vitin 2001, ai botoi romanin “Teto Emilia” dhe në vitin 2004, romanin “Rrezet Misterioze...”.

DIANA e NATO-s shpall kompanitë e zgjedhura për fazën tjetër të programit të saj përsheptues

Përsheptuesi i Inovacionit të Mbrojtjes së NATO-s për Atlantikun e Veriut (DIANA) emëroi dhjetë kompanitë fillestare të përzgjedhura për fazën tjetër të programit të përsheptuesit. Secili prej këtyre novatorëve po zhvillon një zgjidhje të thellë teknologjike për një nga tre sfidat e sigurisë të identifikuar nga Aleatët e NATO-s: ndjeshmëria dhe mbikëqyrja, qëndrueshmëria e energjisë dhe shkëmbimi i sigurt i informacionit. Zgjidhjet që ata ofrojnë përdorin pajisje kuantike, platforma inteligjente të energjisë së rinovueshme, dronë nënujorë dhe antena inteligjente për mjedise sfiduese.

Potenciali teknologjik, qëndrueshmëria komerciale, rëndësia për përdoruesit përfundimtarë dhe maturimi i investimit ishin ndër kriteret e marra në konsideratë gjatë procesit të përzgjedhjes. Në fazën tjetër të zhvillimit, start-up-et do të marrin fonde shtesë deri në 300 000 euro dhe ndihmë për të përshtatur idetë e tyre për përdorim komercial.

“Ne jemi krenarë të njoftojmë dhjetë kompanitë inovative që kalojnë në Fazën II”, - tha Profesor Deepth Chana, Drejtor Menaxhues i DIANA-s. “Për të zgjidhur problemet komplekse të sigurisë dhe qëndrueshmërisë, ne kemi nevojë për një ekosistem novatorësh krijues dhe bashkëpunues, të gatshëm të sjellin talentin dhe ekspertizën e tyre. Këta dhjetë novatorë, dhe në të vërtetë të gjithë grupi ynë i parë, po hapin rrugën për një tubacion të fortë inovacioni që kombet aleate të adoptojnë”.

Dhjetë kompanitë, nga shtatë vende të NATO-s, u zgjedhën nga 44 start-up-et e zgjedhura për t’iu bashkuar programit të përsheptuesit të DIANA-s në nëntor 2023. Gjatë fazës së parë, kompanitë fillestare përfituan nga trajnime të klasit botëror dhe këshilla të ekspertëve për të zhvilluar teknologjitë e tyre dhe përshtatjen e tyre me kërkesat e mbrojtjes dhe sigurisë. Çdo kompani mori gjithashtu një grant prej 100 000 eurosh për të ndihmuar në mbulimin e shpenzimeve, si pagat, qiranë dhe pajisjet.

DIANA nisi pesë sfida të reja në korrik 2024. Novatorët e suksesshëm do të zgjidhen nga më shumë se 2600 aplikime. Ata do t’i bashkohen programit të përsheptuesit në janar 2025.

DIANA, bashkimi i përçarësve për të formuar një të ardhme paqësore

Përsheptuesi i Inovacionit të Mbrojtjes për Atlantikun e Veriut (DIANA) është një organ i NATO-s, që punon me studiues dhe sipërmarrës kryesorë në të gjithë Aleancën, duke i ndihmuar ata të zhvillojnë teknologji për të mbajtur popullsinë e NATO-s të sigurt. Me më shumë se 200 vende përsheptuesish dhe qendra testimi në të gjithë Aleancën, DIANA bashkon universitetet, industrinë dhe qeveritë për të punuar me bizneset fillestare dhe novatorë të tjerë për të zgjidhur sfidat kritike të mbrojtjes dhe sigurisë.

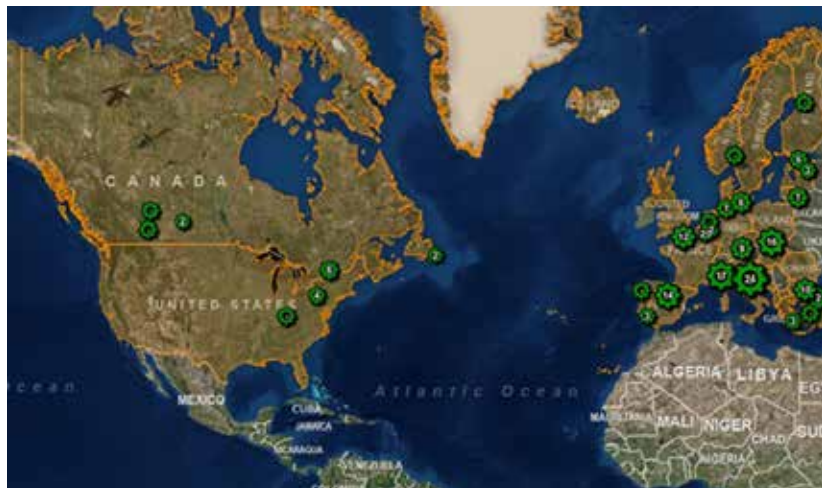
Në Samitin e NATO-s 2021 në Bruksel, Udhëheqësit Aleatë ranë dakord të nisin DIANA-n për të nxitur bashkëpunimin transatlantik në teknologjitë kritike, për të promovuar ndërveprueshmërinë midis forcave aleate dhe për të shfrytëzuar inovacionin civil, duke u angazhuar me akademinë dhe sektorin privat.

Një vit më vonë, në Samitin e NATO-s 2022 në Madrid, të gjithë Udhëheqësit Aleatë miratuan kartën për DIANA dhe zbuluan gjurmën e saj fillestare të qendrave të testimit dhe vendeve përsheptues.

DIANA ekziston për të shfrytëzuar mundësitë e paraqitura nga teknologjitë e reja dhe përçarëse, duke rritur avantazhin konkurrues të NATO-s në mbrojtjen dhe sigurinë kolektive. Zhvillimi i aftësive të reja do të përmirësojë aftësinë e Aleancës për t’iu përgjigjur kërcënimeve konvencionale dhe kërcënimeve që vijnë nga vetë këto teknologji.

Fushat specifike teknologjike me interes për DIANA-n përfshijnë inteligjencën artificiale (AI), autonominë, teknologjitë kuantike, bioteknologjitë dhe përmirësimin njerëzor, sistemet hipersonike, hapësirën, materialet dhe prodhimin e ri, energjinë dhe shtytjen, dhe rrjetet e komunikimit të gjeneratës së ardhshme.

DIANA ka një zyrë rajonale në Londër, Mbretëria e Bashkuar dhe një qendër rajonale në Talin, Estoni. Një tjetër zyrë rajonale është duke u ngritur në Halifax, Kanada. Përveç kësaj, DIANA përdor një rrjet prej më shumë se 20 qendrash përsheptuesish dhe mbi 180 qendrash testimi në të gjithë Aleancën.

DIANA punon duke drejtuar sfidat konkurruese të industrisë. Çdo sfidë bazohet në një problem kritik të mbrojtjes dhe sigurisë dhe u kërkon novatorëve të zhvillojnë teknologji të thella me përdorim të dyfishtë (d.m.th., teknologji që janë të përqendruara në tregjet dhe përdorimet komerciale, por mund të kenë gjithashtu aplikime të mbrojtjes dhe sigurisë) për të ndihmuar në zgjidhjen e tij.

Inovatorët e përzgjedhur në programet e DIANA-s marrin grante jo pakësuese (d.m.th. kapital investimi që nuk kërkon që ata të heqin dorë nga kapitali ose pronësia në kompaninë e tyre) dhe fitojnë akses në vendet e përsheptuesit dhe qendrat e testimit në të gjithë Aleancën. Vendet e përsheptuesve të DIANA-s bazohen në objekte ose organizata që janë përzgjedhur nga aleatët për të zbatuar kurrikulat unike të përsheptimit me përdorim të dyfishtë (tregtar/mbrojtje dhe siguri) DIANA. Qendrat e testimit të DIANA-s janë laboratorë, shtretër testimi ose mjedise në terren që janë të disponueshme për testimin, vlerësimin, vërtetimin dhe verifikimin e teknologjive të zhvilluara nga novatorët e përzgjedhur në programet sfiduese të DIANA-s. Vendet e përsheptuesve dhe qendrat e testimit janë të bazuara në universitete dhe qendra kërkimore ekzistuese në Evropë dhe Amerikën e Veriut, të cilat kanë aplikuar për t’u bashkuar me DIANA përmes Ministrive të tyre kombëtare të Mbrojtjes.

Inovatorët gjithashtu kanë akses në një rrjet mentorësh (shkencëtarë, inxhinierë, ekspertë të industrisë, përdorues të fundit dhe ekspertë të prokurimeve qeveritare) dhe një komunitet investitorësh të besuar. Së fundi, DIANA ofron rrugë për të tregtuar si brenda NATO-s si organizatë ashtu edhe me aleatët e NATO-s, duke lidhur novatorët me ushtrinë aleate dhe përdoruesit përfundimtarë qeveritarë, të cilët do të punojnë me kompanitë e përzgjedhura për t’i ndihmuar ata të përshtatin zgjidhjet e tyre me nevojat ushtarake aleate.

Teknologjitë e zhvilluara përmes DIANA-s mund të marrin gjithashtu fonde nga Fondi i Inovacionit të NATO-s, një fond kapitali sipërmarrës prej 1 miliard euro, i krijuar nga një grup aleatësh të NATO-s në Samitin e Madridit 2022. Fondi i parë i kapitalit sipërmarrës shumë-sovran në botë, ai do të investojë fondet e tij gjatë një periudhe 15-vjeçare në bizneset fillestare që zhvillojnë ose përshtatin teknologjitë për mbrojtjen dhe sigurinë. Fondi do t’i japë përparësi investimeve në kompanitë e përsheptuara përmes DIANA-s që kanë selinë në cilindo nga vendet pjesëmarrëse në Fond (i cili aktualisht përfshin 24 aleatë të NATO-s: Belgjikë, Bullgari, Çeki,

Danimarkë, Estoni, Finlandë, Gjermani, Greqi, Hungari, Islandë, Italia, Letonia, Lituanian, Luksemburgu, Holanda, Norvegjia, Polonia, Portugalia, Rumania, Sllovakia, Spanja, Suedia, Turqia dhe Mbretëria e Bashkuar).

DIANA nisi tre programet e saj të para sfiduese pilot në vitin 2023. Pasi të jetë plotësisht funksionale në vitin 2025, DIANA do të ketë kapacitetin për të punuar me qindra novatorë çdo vit në një rrjet edhe më të gjerë vendesh përsheptuesish dhe qendrash testimi në të gjithë Aleancën.

Bordi i Drejtorëve të DIANA-s, i cili mbajti mbledhjen e tij të parë në tetor 2022, është përgjegjës për qeverisjen organizative të DIANA-s. Ai drejtohet nga një Kryetar Bordi dhe përbëhet nga një përfaqësues nga çdo vend anëtar i NATO-s. DIANA vepron sipas një karte të miratuar nga Këshilli i Atlantikut të Veriut dhe i raporton Këshillit për aktivitetet e saj.

Evolucioni i DIANA-s

Qershor 2021: Në Samitin e Brukselit 2021, si pjesë e agjendës së NATO-s 2030, kërret e shteteve dhe qeverive të NATO-s bien dakord të lançojnë DIANA-n për të nxitur bashkëpunimin transatlantik në teknologjitë kritike, për të promovuar ndërveprimin midis forcave aleate dhe për të shfrytëzuar inovacionin civil, duke u angazhuar me akademinë dhe sektorin privat.

Prill 2022: Ministrat e Jashtëm të NATO-s miratojnë kartën për DIANA, e cila përshkruan misionin dhe strategjinë e saj; autoritetet ligjore; mekanizmi financiar; qeverisja; dhe zyrat rajonale, vendet e përsheptuesit dhe qendrat e testimit që do të përbëjnë gjurmën e tij fillestare.

Prill 2022: Grupi Këshillimor i NATO-s për Teknologjitë në zhvillim dhe përçarës (një grup i pavarur prej 12 ekspertësh nga sektori privat dhe academia, i cili ofron këshilla të jashtme për NATO-n se si mund të optimizojë përpjekjet e saj për inovacion) jep raportin e tij të dytë vjetor, për vitin 2021. Raporti shqyrton progresin e bërë në ngritjen e DIANA-s dhe përshkruan se si ajo dhe iniciativat e tjera janë shenja të veprimit real drejt gatishmërisë teknologjike në NATO.

Qershor 2022: Në Samitin e Madridit 2022, të gjithë udhëheqësit e NATO-s miratojnë kartën për DIANA dhe zbulojnë gjurmën e saj fillestare të qendrave të testimit dhe vendeve të përsheptuesit.

Mars 2023: DIANA hap Zyrën e saj Rajonale Evropiane në Imperial College London Innovation Hub në Londër, Mbretëria e Bashkuar.

Qershor 2023: DIANA nis tre programet e para të sfidës pilot, duke ftuar novatorët të aplikojnë në programet e saj.

Maj 2024: DIANA inauguron Qendrën e saj Rajonale në Parkun e Shkencës dhe Biznesit “Technopol” në Talin, Estoni.

Masakra përbindëshe fashiste e 9 shtatorit të 1943, në qytetin e Korçës

Kapitullimi i Italisë fashiste, më 8 shtator 1943, do të shkaktonte, fillimisht në datën 9, brenda qytetit të Korçës dhe në datën 14 në Gërhot, bazë ushtarake vetëm pesëqind metra larg Gjirokastrës, dy masakra të mëdha të ushtrisë së saj ndaj shqiptarëve. Kapitullimi pa kushte i Italisë për qarkun Korçë-Kolonjë do të ishte ditë e mbushur me ngazëllim edhe shpresë, me besim për ndonjë kthesë fatmirë në qëndrimin e partive shqiptare, veçanërisht Partisë Komuniste dhe Ballit Kombëtar, po ashtu edhe të krahëve të tyre të armatosur, sikur të mos ndodhte një kob. Madje qe mynxyrë.

Në zonën e Korçës komanda italiane e Armatës së Nëntë, që drejtonte të gjithë trupën e pushtimit në Shqipëri, pati vendosur divizionin “Areco” (“Arezzo”). Ky mbulonte edhe një pjesë të kufirit lindor të shtetit të perandorisë, ku bashkë me Romën dhe Adis Abebën, qe bashkuar me përdhunë edhe Tirana. Brenda hapësirës shqiptare vija e veprimit të “Arezzo” në veri takohej me territorin e veprimit të divizionit Firenze (“Firenze”) dhe në jug, me qendër Gjirokastrën, atë të divizionit “Peruxha” (“Perugia”). “Arezzo” ishte krijuar për nevojat e përforcimit të okupimit të Shqipërisë, në mars 1939, në qytetin jugor italian Maçerata (Macerata). Në portin e Vlorës trupat e tij patën zbarkuar, më 25 qershor dhe prej vendndodhjes bazë në qytetin dhe krahinën e Korçës, morën pjesë në luftimet, për zaptimin e Jugosllavisë dhe të Greqisë.

Divizioni kishte tremijë vetë dhe përbëhej nga bashkimi i dy regjimenteve këmbësore: ai me numër 225 dhe tjetri 226. Po ashtu prej një regjimenti të tretë të artilerisë malore si edhe i tre grupeve të repartit të xhenios dhe të shërbimeve. Në Luftën e Parë Botërore dy regjimentet këmbësore, atëherë njësi të pavarura, me kurajën e tyre patën bërë famë në përleshjen me austriakët, aq sa këta të fundit ua thërritnin ushtarët, për shkak të ngjyrës së spaletave, me emrin “djajtë e verdhë”.

Fillimisht komandant i divizionit “Arezzo” qe gjenerali Mikele Molinari (Michele Molinari). Më pas u bë Arturo Torriano. Lajmi i armëpushimit, i cili quhet ndryshe edhe ai i kapitullimit të Italisë fashiste para aleatëve anglo-amerikanë, mbërriti nëpërmjet radios, në orën 20.30. Oficerët ishin në mensë, duke ngrënë qetësisht darkën. Njoftimi nga Roma krijoi menjëherë hutim, ankth dhe pasiguri. Kishte rënë si bombë dhe i pati gjetur të gjithë njerëzit e “Arezzo” larg atdheut, në një territor të turbullt dhe kundërshtar.

Ca më tepër shumë të rrezikshëm, tani që shteti i tyre kishte falimentuar. Rrugët shqiptare të komunikacionit drejt detit, për ta kapërcyer atë dhe për të shkuar në Itali, qenë fare të pakta e të vështira, të ngushta dhe me terrene të përshtatshme për të rënë nën pritë e vendasve. “Arezzo” po ashtu kishte rezerva të pakta ushqimi dhe municioni. Në rast të ndonjë sulmi ai nuk mund të rezistonte gjatë. Dokumentet e ushtrisë italiane të kësaj periudhe dëshmojnë se regjimenti i artilerisë i kësaj njësie, për shembull, kishte për të ngrënë vetëm për njëzetë e katër orë.

Ndërsa oficerët ndodheshin në këtë gjendje të rëndë shpirtërore dhe e dinin fare mirë se trupa e tyre divizionale ishte tepër e shpërndarë në territor dhe për pasojë me fuqi zjarri të shpërqendruar, u mor vesh se gjysmë ore para dhënies në lajmit nga radioja italiane, në 20.30, pati ardhur një urdhër nga korparmata, me qendër Elbasanin, e cila porosiste që ai të mos merrej parasysh, sepse çfarë Radio-Roma kishte thënë, pati qenë thjesht propagandë.

Në orën 22.30 prej po kësaj komande mbërriti urdhri tjetër: të bashkëpunohesh me gjermanët kundër rebelëve.

Me këtë fjalë të fundit nënkuptoheshin të gjitha grupet shqiptare të rezistencës, të çdo ideje të ishin. Në fonogramin e saj me numër 01/3532 këmbëngulej po ashtu: “Vigjilencë maksimale! Kundërshtoni çfarëdolloj sulmi rebel!” Ndërkohë nga komanda qendrore e Tiranës, Armata e 9-të, një fonogram tjetër komunikonte po të njëjtin qëndrim të prerë: “Paralizoni

me çdo mjet sulmet e rebelëve kundër forcave tona! Në pritje të urdhrave asnjë lloj iniciative apo veprimi të pa kondicionuar”. Në Pogradec situata qe zhvilluar pothuaj njëlloj si në Korçë.

Oficerët e garnizonit po darkonin në mensë, kur në të hyri oficeri i shërbimit, duke thirrur: “Zoti Kapiten, ushtarët në vendqëndrimet e tyre janë duke bërë zhurmë, pasi kanë dëgjuar nëpërmjet radios se Italia ka kërkuar armëpushim”. Atëherë komandanti i regjimentit, major Vistarini, hyri në lidhje me radio me gjeneralin Torriano në Korçë. Ky fillimisht iu përgjigj se lajmi nuk qe i vërtetë, por më pas shqiptoi diçka konfuze, një lloj shprehjeje pa kokë e pa këmbë si afërsisht “ende nuk kemi lajme të sakta”. Kur mesnata që ndante 8 shtatorin prej ditës së nëntë të atij muaji kishte kaluar një gjysmë ore, regjimenti-garnizon i Pogradecit lajmëroi divizionin në Korçë se kishte vënë re lëvizje automjetesh matanë kufirit.

Ato po ndodhnin në drejtim të lartësisë 721. Kjo kuotë topografike gjendej në rrugën gjatë bregut të liqenit të Ohrit, saktësisht atje ku përfundonte territori jugosllav dhe niste ai shqiptar. Në orën 01.25 të 9 shtatorit për këtë zhvillim komanda e divizionit “Arezzo” vuri në dijeni eprorët e vet të drejtpërdrejtë të korparmatës në Elbasan. Prej saj mori urdhrin që gjermanët të kundërshtoheshin me armë në rast se përpiqeshin të hynin në territorin shqiptar.

Shumë shpejt, rreth orës 02.30, nga kjo komandë u saktësua: para se të merrej vendimi për t’i ndaluar, duhej fillimisht të hetonin qëllimin e kolonës gjermane. Gjenerali Arturo Torriano këtë urdhër ia përcolli garnizonit të

Pogradecit, i vetmi që në këtë situatë ishte afër lëvizjes së autokolonës dhe mund të vepronte. Ky rreth orës 03.00 u nis nga kazemat dhe në 05.30 zuri pozicione afër Shën Naumit. Ndërkohë në Korçë Torriano rizhvendosi trupat e tij, duke mbajtur një pjesë në gatishmëri për të ndihmuar garnizonin e Pogradecit, siç qe ai i Bilishtit.

Garnizonin e Dardhës e vendosi në Zemlak, kurse ato me vendqëndrim në Ersekë i urdhëroi të vinin në Korçë. Nëpërmjet këtij riorganizimi, gjenerali merrte masa që në rast se gjermanët do të vazhdonin lëvizjen e tyre drejt qafës që të çonte në Korçë, pengesa duhej të bëhej në frontin Zemlak-Maliq, duke e lënë regjimentin e Pogradecit aktiv për të siguruar e mbajtur të hapura rrugët e komunikimit me Elbasanin. Ky ishte drejtimi më i mundshëm për në bregdet, portin e Durrësit, dhe prej andej në Itali. Në orën 04 të 9 shtatorit komanda e korparmatës me fonogramin 01/3534 urdhëroi: “Ndaloni kolonën gjermane në vijën e kufirit dhe sqaroni qëllimin e tyre, duke dërguar një oficer! Lajmëroni Komandën Gjermane! Jemi në pritje të urdhrave nga lart”.

Një oficer i dërguar nga Pogradeci për në Ohër, në komandën e divizionit gjerman të vendosur këtu, mori përgjigjen se këta të fundit nuk do të lëviznin nga programi i tyre i veprimit. Në relacionin e tij për komandën e korparmatës gjenerali Arturo Torriano do të shpjegonte se: “Në këtë moment duhet të kujtojmë se pothuajse vazhdimisht e përditë autokolonat gjermane të furnizimeve të reparteve me të gjitha llojet e armëve, sidomos ato të blinduarat dhe të korracuarat,

po kalonin tranzit drejt Korçës dhe të gjitha pozicionet përgjatë rrugës Follorinë-Korçë-Ura e Peratit qenë pothuajse të rrethuara nga repartet e Wermahtit. Me pak fjalë në këtë mënyrë hyrja e tyre në Shqipëri tashmë ishte një fakt i kryer”.

Më pas Torriano shtonte: “Gjithsesi, qoftë për sa ishte bërë deri tani, por edhe për të qenë në linjë me urdhrat e komandës eprorë urdhërova që herët në mëngjes të kapeshin pozicionet dhe të pengohej rruga e hyrjes për në Korçë në Qafën e Plloçës, duke minuar edhe fushën e Pojanit”. Më 9 shtator, kur tashmë qe mëngjes, gjermanët kapën në befasi dhe çarmatosën përgjatë vijës kufitare të Pogradecit me territorin jugosllav postat e Policisë Financiare. Komandanti i garnizonit të qytetit, majori Vistarini, pasi për çfarë ndodhi e informoi eprorin e vet në Korçë, mori prej këtij të fundit urdhrin e anasjelltë të tetë orëve më parë: trupat të largoheshin nga pozicionet e përparuara të zëna gjatë natës dhe të riktheheshin në kazermë.

Ndërkohë nga komanda qendrore e Armatës së Nëntë të divizionit “Arezzo” me fonogramin e orës 15.30 i erdhën direktivat e para të veprimit. Ato theksonin se pritej nga Roma të vinin udhëzime për një hyrje paqësore të gjermanëve në territorin e shtetit shqiptar dhe se kjo do ta lehtësonte mos përplasjen e dhunshme mes dy ish-aleatëve.

Mesazhi i ardhur vinte në dukje po ashtu se: “Ne jemi ushtarakë dhe duhet të kemi parasysh ruajtjen e armëve tona dhe se do të mbrohem vetëm në rast se do të sulmohemi. Ndaj gjermanëve nuk do të kryejmë asnjë veprim armiqësor. Megjithatë nga ana jonë do të ketë veprim reagues me vendosmëri në rast se ata na kërkojnë armët apo na detyrojnë të vendosemi me trupa në shërbim të tyre...”.

Kur atë ditë të 9 shtatorit sapo pati kaluar mesdita, në komandën e divizionit “Arezzo” mbërriti urdhri që ai së bashku me repartet e Rojës së Kufirit dhe të Policisë Financiare, të cilët qenë shtrirë që nga skaji më verilindor i rrethinave të Pogradecit deri në atë jugperëndimor të Kolonjës, të grumbulloheshin pa u vonuar në qytetin e Korçës. Në orën 13.00 ndërhyri shtabi i Korpamatës në Elbasan. Ai transmetoi të shkruar marrëveshjen e përfunduar mes asaj komande dhe autoritetit epror të divizionit 100 gjerman, i cili përfaqësohej nga majorët Lebner dhe Kress.

Në bazë të saj njësitë italiane do të lëviznin lirisht në rrugët e Shqipërisë për të shkuar në drejtimet e para-saktësuar dhe si kompensim duhej t’u dorëzonin gjermanëve armët e artilerisë dhe po ashtu edhe armët e reparteve. Trupat duhej

“MARRËDHËNIET ME POPULLSINË
LOKALE DHE ME FORCAT E RENDIT
PUBLIK ATË PASDITE DO TË MERNIN
NJË RRJEDHË TË PADËSHIRUAR. NË
ORËN 16.00 TË DATËS 9 SHTATOR
POPULLSIA E KORÇËS SË BASHKU
ME OFICERËT, TRUPËN DHE CIVILËT
ITALIANË, INSKENUAN NJË LLOJ
DEMONSTRIMI DUKE THIRRUR
“VDEKJE GJERMANËVE!”,
“RROFTË ITALIA!”, “RROFTË
SHQIPËRIA E LIRË!”, POR NJË
AUTOBLINDË E ARDHUR PREJ
KOMANDËS SË DIVIZIONIT HAPI
ZJARR MBI KËTA DEMONSTRUES,
DUKE VRARË 20 VETË DHE
PLAGOSUR 150 TË TJERË”.

të mbanin pistoletat, armët personale automatike, mitralozat si edhe municionet e tyre. Pasditen e 9 shtatorit 1943, komanda e divizionit “Arezzo” në qytetin e Korçës urdhëroi të gjitha repartet vartëse të bëheshin gati, sipas një rregulli të caktuar, për të lëvizur në drejtim të Elbasanit.

Me vete të merrnin maksimumin e furnizimit me ushqime dhe municione. Patjetër edhe tërë armët në dispozicion. Po atë pasdite komandës së garnizonit të Pogradecit i erdhi urdhri që kundër gjermanëve të ziheshin me shpejtësi një pritë në fshatin Lin dhe një tjetër në rrugën automobilistike, e cila të çonte në Ohër. Pas dy orësh të dy këta urdhra u anuluan.

(E vëmë në dijeni lexuesin se të gjitha këto të dhëna dhe veçanërisht ato të paraqitura këtu, i kemi marrë prej librit me 1144 faqe të gjeneralit italian Masimo Koltrinari (Massimo Coltrinari) “Qëndresa e ushtarakëve italianë jashtë vendit - Shqipëria 1943-1945” - “La resistenza degli militari italiani al’estero -Albania 1943-1945”, botuar në “Rivista Militare” 1999).

Pikërisht prej këtij burimi do të veçojmë edhe këto radhë të mëposhtme, të cilat janë të një rëndësie historike jo të vogël: “Marrëdhëniet me popullsinë lokale dhe me forcat e rendit publik atë pasdite do të merrnin një rrjedhë të padëshiruar. Në orën 16.00 të datës 9 shtator popullsia e Korçës së bashku me oficerët, trupën dhe civilët italianë, inskenuan një lloj demonstrimi duke thirrur “Vdekje gjermanëve!”, “Rroftë Italia!”, “Rroftë Shqipëria e Lirë!”, por një autobлиндë e ardhur prej komandës së divizionit hapi zjarr mbi këta demonstrues, duke vrarë 20 vetë dhe plagosur 150 të tjerë”.

Gjenerali Koltrinari këtë fragment e ka shkëputur prej një raporti të togerit Barbieri, i cili më 15 nëntor 1943, bashkë me shumë të dhëna të tjera, do t’i fuste në një raport informues (çfarë deri atëherë kishte parë në divizionin “Arezzo”), gjeneralin Arnaldo Azzi. Ky konsiderohej epror i trupave italiane të bashkuara me forcat partizane shqiptare. Edhe pse zyrtarisht shpallja e kapitullimit pa kushte të Italisë fashiste para aleatëve anglo-amerikanë njihet si veprim i bërë publik nëpërmjet radios në orën 19.00 dhe më pas në të gjitha edicionet e saj të përsëritura, në strukturat e divizionit “Arezzo”, përfshirë edhe garnizonin e Pogradecit, ai u bë i njohur nëntëdhjetë minuta më pas.

Madje deri në 22.30 ai ende qe i pakonfirmuar nëpërmjet linjës së hierarkisë ushtarake dhe u trajtua me statusin e përafërt të një fjalënaje. Në rrethana të tilla paqartësie mes ushtarakëve italianë dhe po aq edhe hutimi të dukshëm të tyre, për pasojë edhe një pasigurie të përgjithshme, çfarë duhej përlllogaritur me shumë kujdes për pasojat që mund të jepte në rast ndonjë veprimi të ngutur, ndryshe nga çdo qytet tjetër në Shqipëri, në Korçë qarkori i PKSH-së si edhe këshilli nacionalçlirimtar i saj, bënë thirrje për një manifestim të madh popullor. Ky duhej të mbahej të nesërmen që në orët e para të mëngjesit.

Ndërkohë nën bindjen se duhej sa më shpejt të zbatonin një urdhër të Shtabit të Përgjithshëm të Ushtrisë Nacionalçlirimtare, i cili porosiste që t’u bëhej thirrje trupave italiane të bashkoheshin me formacionet partizane dhe në pamundësi të kësaj, t’u dorëzonin të gjitha armët, gjatë mbrëmjes së vonë dhe orëve të para të natës së 8 shtatorit, nëpërmjet dërgatave, nisën bisedimet me komandën e divizionit në Korçë dhe atë të regjimentit të zgjeruar të vendosur në Drenovë. Këto qenë edhe dy grumbullimet më të mëdha ushtarake italiane në këtë qytet.

Prani të njerëzve të Lëvizjes NÇ tek gjenerali Arturo Torriano deri në mesnatë të 8 shtatorit, sipas librit të Masimo Koltrinarit, nuk ka, çfarë nuk do të thotë megjithatë se ndonjë komunikim i ndërsjellë nuk ka ndodhur. E nesërmja në qytetin e Korçës solli manifestimin më të përgjakshëm të luftës së Dytë Botërore, Brenda disa minutave u vranë 59 fëmijë, të rinj e të reja, burra e gra u plagosën 120 të tjerë. Në nderim të tyre në qytetin e Korçës është ngritur një memorial modest, ku në çdo 9 shtator vihen buqeta me lule e kurora. Kjo është edhe një datë e rëndësishme, jo vetëm e historisë së Korçës që pasuronte traditën atdhetare të këtij qyteti me shumë vlera, por edhe një eveniment patriotik i dhimbshëm i kontributit të Korçës, në LANÇ. Në Korçë u formuan e zhvilluan luftimet kundër pushtuesve nazifashistë dhe bashkëpunëtorëve të tyre: 22 çeta, 4 batalione e 5 brigada partizane. Korça ka 960 dëshmorë, përveç qindra të vrarëve që janë quajtur viktimat.

LANÇ me vlerat e saj rrezaton e ndriçon rrugën e brezit të ri e të qytetarëve të ditur e të ndershëm që duan të punojnë për zhvillimin e përparimin e vendit, ku kanë lindur e janë rritur, që fshati e qyteti, Atdheu ynë të ecë për së mbari të bëhet më i mirë e më i bukur, me punë e mirëqenie për të gjithë. T’i themi jo përçarjes e hakmarrjes. Të mos zgjohemi në mëngjes e të lemerisemi nga kronikat e zeza të shtypit e televizionit. Të mos kemi më 97-98, “Gërdece” apo të vrarë në bulevardin Dëshmorët e Kombit. Brezit tonë të veteranëve të LANÇ-it iu dhimbset çdo gjë që është fituar me gjak e sakrificat të panumërta, me djersë e me punë të ndershme. Le të ecim me dinjitet e me kokën lart, siç dhe e meritojmë në gjirin e familjes së shteteve demokratike europiane.

Elon Musk ka thënë se astronautët mund të zbresin në Mars brenda vetëm katër viteve, pasi NASA përballet me presion mbi planet e saj të vonuara për të zbritur në Hënë.

“Space X” do të nisë Starship-et e tij të parë pa ekuipazh në Mars në dy vjet, kur të hapet dritarja e ardhshme e transferimit Tokë-Mars, që është pika në të cilën Toka dhe Marsi janë më afër, për të testuar besueshmërinë e uljes së paprekur në Mars.

Nëse këto teste janë të suksesshme, “Space X”, të cilin Musk e themeloi në vitin 2002, do të nisë fluturime me ekuipazh në Mars në katër vjet.

Musk postoi në X të shtunën: “Starshipi i parë në Mars do të nisë pas dy vjetësh kur të hapet dritarja e ardhshme e transferimit Tokë-Mars”.

“Këto do të shkarkohen për të testuar besueshmërinë e uljes së paprekur në Mars. Nëse ato ulje do të shkojnë mirë, atëherë fluturimet e para me ekuipazh në Mars do të jenë pas katër vjetësh.

“Shkalla e fluturimeve do të rritet në mënyrë eksponenciale prej andej, me synimin për të ndërtuar një qytet të vetë-qëndrueshëm në rreth 20 vjet”.

Ai shtoi se të qenit multiplanetar do të “rrisë shumë jetëgjatësinë e mundshme të vetëdijes”, pasi ne nuk do t’i kemi më “vezët” tona në një planet.

Miliarderit tha në prill se anija e parë e parë pa ekuipazh që do të zbarkonte në Mars do të ishte brenda pesë viteve, me njerëzit e parë që do të zbarkonin në Mars brenda shtatë viteve.

Ai vjen pasi u njoftua në janar se udhëtimi i planifikuar i NASA-s me njerëz në Hënë, “Artemis II”, do të shtyhej deri në shtator 2025.

Ndërkohë, vazhdimi i pritur me padurim, “Artemis III”, nuk do të zhvillohet deri në shtator 2026.

NASA përmendi shqetësimet e sigurisë si arsye për vonesat në programin e saj “Artemis” – pasardhës i programit “Apollo” të viteve 1960 dhe 1970.

“Artemis II” do të dërgojë katër astronautë në një udhëtim rreth hënës dhe në shtëpi, ndërsa “Artemis III” do të zbarkojë njerëzit në sipërfaqen hënore.

Nëse gjithçka shkon sipas planit, “Artemis III” do të shënojë herën e parë që njerëzit kanë ecur në Hënë që nga misioni “Apollo 17” i dhjetorit 1972.

Përpjekja e NASA-s për uljen në Hënë është vonuar vazhdimisht gjatë dekadës së fundit, duke shtuar miliarda dollarë në kosto.

Elon Musk: Astronautët mund të zbresin në Mars brenda vetëm katër viteve

Auditimet e qeverisë parashikojnë koston totale të programit në 93 miliardë dollarë (73 miliardë £) deri në vitin 2025.

Duke dhënë një arsye për vonesat e reja, administratori i NASA-s Bill Nelson tha se siguria ishte një “prioritet kryesor” për fazën tjetër të programit.

Megjithatë, NASA po vazhdon ende me misionin e saj dhe së fundmi i ka dhënë “Intuitive Machines” një marrëveshje prej 116.9 milionë dollarësh për të transportuar gjashtë instrumente shkencore të agjencisë në polin jugor hënor në vitin 2027.

Chris Culbert, menaxher i programit “Commercial Lunar Payload Services” (CLPS) në Qendrën Hapësinore “Johnson” të NASA-s, tha: “Instrumentet në këtë fluturim të sapo akorduar do të na ndihmojnë të arrijmë objektiva të shumta shkencore dhe të forcojmë të kuptuarit tonë për mjedisin e hënës.

Për shembull, ata do të ndihmojnë për t’iu përgjigjur pyetjeve kryesore se ku gjenden substanca të paqëndrueshme, të tilla si uji, akulli ose gazi, në sipërfaqen hënore dhe matin rrezatimin në rajonin e Polit të Jugut, gjë që mund të çojë përpara përpjekjet tona të eksplorimit në hënë dhe të ndihmojë ne me eksplorimin e vazhdueshëm të Marsit.

Në fillim të këtij viti, kompania me bazë në Hjuston realizoi me sukses uljen e parë private në Hënë.

Në shkurt, një anije me energji diellore e quajtur “Odysseus” u ul pranë polit jugor të Hënës dhe funksionoi për shtatë ditë tokësore.

Një udhëtim i dytë pritet më vonë këtë vit në majë të raketës “Falcon 9” të “Space X” për të transportuar një ngarkesë të NASA-s të quajtur PRIME-1 (Eksperimenti i Minierave të Akullit të Burimeve Polare-1) për të gjuajtur për akull uji.

“Intuitive Machines” planifikon të nisë misionin IM-3 në hënë vitin e ardhshëm dhe kontrata e re do të mbështesë përpjekjen e katërt hënore të kompanisë.

Të gjitha këto misione janë një nismë që kërkon të mbledhë një mori të dhënash të hënës përpara mbërritjes së planifikuar të astronautëve më vonë këtë dekadë nëpërmjet programit “Artemis”.

NASA po mbështetet shumë në kompanitë private për programin e saj të uljes në Hënë “Artemis”, duke përfshirë kompaninë “SpaceX” të Elon Musk.

Për “Artemis III”, mega raketa “Starship” e “SpaceX” do të jetë e nevojshme për të zbritur në sipërfaqe ecjen e parë në hënë nga orbita hënore dhe për t’u mbështetur.

Në qershor, një raketë Starship i mbijetoi një kthimi të zjarhtë, hipersonik nga hapësira dhe arriti një demonstrim të avancuar të uljes në Oqeanin Indian, duke përfunduar një mision të plotë provë rreth globit në provën e katërt të raketës.

Musk po mbështet në Starship për të përmbyshur qëllimin e tij për të prodhuar një anije kozmike të gjeneratës së ardhshme me shumë qëllime të aftë për të dërguar njerëz dhe ngarkesa në Hënë më vonë këtë dekadë, dhe përfundimisht të fluturojë në Mars.

Në foto, ekuipazhi i “Artemis II”, që supozohej të zhvillohej në vitin 2024. Victor Glover (i dyti nga e majta) është personi i parë me ngjyrë i zgjedhur për një udhëtim në hënë, ndërsa Christina Koch (e dyta nga e djathta) është gruaja e parë. Ata janë zgjedhur së bashku me Reid Wiseman (majtas) nga Baltimore, Maryland dhe astronaut kanadez Jeremy Hansen (djathtas).

Inovacionet e Teknologjisë Ushtarake për vitin 2025

Parati ushtarak global po përjeton transformime të rëndësishme dhe po përdor tendencat e teknologjisë për të forcuar aftësitë. Tendencat kryesore përfshijnë inteligjencën artificiale (AI), robotikën dhe Internetin e Gjërave (IoT) për të optimizuar operacionet e mbrojtjes dhe për të rritur efikasitetin ushtarak. Sot, lufta konvencionale po zëvendësohet gjithnjë e më shumë nga qasje hibride që kombinojnë gjithashtu luftën kibernetike dhe kufijtë e tjerë. Tendencat e reja të teknologjisë ushtarake po ndryshojnë fushën e betejës në katër aspekte: lidhjen, vdekjen, autonominë dhe qëndrueshmërinë.

Zgjidhjet e lidhjes adresojnë shqetësimet se si luftëtarët zbulojnë dhe lokalizojnë kundërshtarët e tyre, komunikojnë me njëri-tjetrin dhe drejojnë operacionet. Përparimet në teknologjitë e raketave dhe armëve rrisin vdekshmërinë, duke i bërë operacionet në fushëbetejë më efektive. Në frontin e autonomisë, startup-et përdorin robotikën dhe AI-në për të ekzekutuar vendime me ndërhyrje njerëzore zero ose minimale. Së fundmi, startup-et po përmirësojnë qëndrueshmërinë në industrinë e mbrojtjes me teknologji si prodhimi i aditivëve dhe elektrifikimi.

1. Inteligjenca artificiale

Në ushtri dhe mbrojtje, adoptimi i AI-së rrit arsyetimin llogaritës për misionet e inteligjencës, mbikëqyrjes dhe zbulimit. Ky përparim fuqizon sistemet autonome të armëve dhe siguron sigurinë e pajisjeve, duke reduktuar kështu viktimat e ushtarëve. Duke përdorur binjakët dixhitalë dhe mësimin e makinerive, prodhuesit e mbrojtjes testojnë përsëritje të reja të produkteve ushtarake. Kjo teknologji mundëson gjithashtu mirëmbajtjen parashikuese të aseteve ushtarake, duke siguruar jetëgjatësinë dhe besueshmërinë e tyre.

Fillesat janë në ballë të zhvillimit të sistemeve të vetë-organizimit të AI-së për përdorim ushtarak. Këto sisteme përdorin llogaritjen e tufës për të punuar në bashkëpunim drejt objektivave strategjikë. Së fundmi, algoritmet e AI-së luajnë një rol vendimtar në analizimin e sasive të mëdha të të dhënave të inteligjencës. Kjo analizë rrit ndërgjegjësimin për situatën në kohë reale për komandantët, duke u ofruar atyre informacionin që u nevojitet për të marrë vendime të informuara.

Axon Vision mundëson Ndërgjegjësimin

Situativ të bazuar në AI

Startup-i izraelit “Axon Vision” zhvillon një motor vendimmarrës të bazuar në AI. Produkti i startup-it, “edge360”, përdor vizionin kompjuterik për t’u siguruar automjeteve tokësore vetëdije të plotë dhe të automatizuar të situatës. Me një ndërfaqe intuitive të përdoruesit (UI) dhe mekanizma alarmi të personalizuar, ai zbulon, klasifikon dhe vlerëson vendndodhjen e kërcënimeve në kohë reale.

Zgjidhja e startup-it lejon ekipet taktike të lundrojnë kërcënimet dhe pengesat në fushë.

“Rebellion” ofron produkte AI të fokusuar në mision

Startup “Rebellion” me bazë në SHBA ndërton produkte të inteligjencës artificiale të fokusuar në mision për sektorët e mbrojtjes dhe sigurisë. Fillimi përdor mësimin e makinerive dhe fuqinë e të dhënave për të penguar kërcënimet dhe për të nxitur suksesin e misionit. Produktet e tij softuerike të modelit të abonimit si shërbim përdoren për arritjen e vetëdijes gjithëpërfshirëse të hapësirës së betejës, ekzekutimin e misioneve autonome dhe gatishmërinë kibernetike.

Modelet e softuerit me në qendër përdoruesin janë ndërtuar mbi arkitekturë të hapur dhe, për rrjedhojë, janë të pajtueshme me sistemet ekzistuese të harduerit dhe softuerit.

2. Pajisje të avancuara të mbrojtjes

Në përgjigje të kërcënimeve në zhvillim, po zhvillohen pajisje më të sofistikuar të mbrojtjes. Kjo përfshin risitë nga fluturimet hipersonike dhe armët e drejtuara të energjisë deri te militarizimi i hapësirës. Në përputhje me objektivin e arritjes së emetimeve neto zero, industria e mbrojtjes po bën hapa të rëndësishëm. Investimet po bëhen në teknikat e elektrifikimit të fushëbetejës, të tilla si shtytja elektrike dhe karburantet me hidrogjen për avionët ushtarakë. Kjo lehtëson një tranzicion drejt operacioneve më të qëndrueshme.

Për më tepër, kërkimi në bioteknologji dhe nanoteknologji po përparon, duke çuar në krijimin e pajisjeve inovative si armatura vetë-shëruese. Teknologjia e avancuar e veshjeve, e integruar me sensorë biometrikë, është një fushë tjetër e fokusit. Kjo teknologji

optimizon gatishmërinë luftarake dhe ndërgjegjësimin e situatës për ushtarët, duke rritur performancën e tyre në fushën e betejës.

“Hermeus” zhvillon aeroplanët hipersonikë

Startup-i “Hermeus” me bazë në SHBA ndërton aeroplanë me aftësi 5 Mach. Avioni hipersonik “Quarterhouse” i startup-it është duke u projektuar për të udhëtuar me një shpejtësi prej 3000+ milje në orë. Ai përdor një motor të pronarit të bazuar në turbinë me cikël të kombinuar (TBCC) dhe ka aplikime ushtarake dhe komerciale.

Teknologjia është e aftë të shërbejë misione të forcave ajrore për inteligjencë, vëzhgim dhe zbulim.

“Epirus” përparon Armët e Energjisë së Drejtuar

Startup-i “Epirus” me bazë në SHBA zhvillon sisteme të armëve energjetike të drejtuara. Ai përdor teknologjinë e mikrovalës me fuqi të lartë të përcaktuar nga softueri në gjendje të ngurtë për të mundësuar efekte kundër-elektronike për një sërë rastesh përdorimi. Duke shfaqur një arkitekturë të hapur, produkti integrohet me sistemet ekzistuese tokësore, detare dhe ajrore për mbrojtje me shumë shtresa kundër kërcënimeve autonome.

Depozitat e lehta mundësojnë shkatërrimin e komponentëve kritikë elektronikë, duke çaktivizuar dronët.

3. Robotikë ushtarake dhe sisteme autonome (RAS)

Objektivat vendimtare për ushtritë përfshijnë mbrojtjen e forcave, rritjen e ndërgjegjësimit për situatën, reduktimin e ngarkesës së punës së ushtarëve dhe lehtësimin e lëvizjes në terrene sfiduese. Integrimi i teknologjive të Robotikës dhe Sistemeve Autonome (RAS) u mundëson ushtarakëve të arrijnë këto objektiva, të kontrollojnë terrenin, të sigurojnë popullatat dhe të konsolidojnë përfitimet. RAS luan një rol gjithnjë e më të rëndësishëm në sigurimin e lirisë së manovrimit dhe përmbushjes së misionit me rrezik minimal për ushtarët.

Dronët, pjesë e këtij sistemi, rrisin ndërgjegjësimin e situatës në fushën e betejës. Robotët me shumë misione dhe mjete të tjera ushtarake autonome janë të rëndësishme në pastrimin e minave tokësore, operacionet e kërkimit dhe shpëtimit, asgjësimin e mjeteve shpërthyes dhe mbështetjen logjistike. Përveç këtyre, ekzoskeletet robotikë po provojnë të jenë një ndryshim i lojës. Ato rrisin qëndrueshmërinë dhe forcën e ushtarit, duke u bërë një mjet thelbësor në operacionet kërkuese në terren.

“Anduril” zhvillon sistemin ajror pa pilot (UAS)

Startup-i me bazë në SHBA “Anduril” ofron një UAS autonome për mbështetje inteligjente ajrore. Produkti i startup-it, “Ghost”, është një sistem i avancuar dronësh, që përdor algoritme të inteligjencës artificiale të skajshme. Është i lëvizshëm nga njeriu, i papërshkueshëm nga uji dhe ka një kapacitet të lartë ngarkese, si dhe është në gjendje të kryejë një sërë misionesh në çdo mjedis.

“Ghost” ofron aftësi të vëzhgimit, inteligjencës dhe zbulimit në kohë reale, duke krijuar një pamje më të qartë operative të përbashkët

për të marrë vendime të informuara ushtarake.

“Spear” ndërton dronë taktik

Startup-i izraelit “Spear” ofron sisteme të menjëhershme të bazuara në dronë. Dronët taktikë të startup-it përdorin vizionin kompjuterik, llogaritjen e tufës dhe algoritmet rrjetë për të arritur epërsinë taktike. Dronët janë të përshtatshëm për lëshim të menjëhershëm nga deti ose toka me platforma të palëvizshme dhe të lëvizshme me një kapacitet ngarkese deri në një kg.

Dronët janë të lehtë për t’u përdorur dhe, për rrjedhojë, kërkojnë trajnim minimal dhe ofrojnë një avantazh taktik për tokën dhe forcat speciale.

4. Interneti i gjërave ushtarake (IoMT)

Aplikacionet IoT në mbrojtje lidhin anijet, avionët, tanket, dronët, ushtarët dhe bazat operative në një rrjet koheziv. Kjo lidhje rrit perceptimin, të kuptuarit në terren, ndërgjegjësimin e situatës dhe kohën e reagimit. Mbështetja e rrjedhës së qetë të të dhënave në të gjitha degët ushtarake, llogaritja e skajshme, AI dhe 5G forcojnë strukturën e komandës dhe kontrollit.

Pajisjet sensore dhe llogaritëse, të veshura nga ushtarët dhe të ngulitura në pajisjet e tyre, mbledhin një sërë të dhënash biometrike në kuadrin e IoMT. Këto pika të të dhënave, statike dhe dinamike, ofrojnë njohuri të vlefshme. Vendosja e rrjeteve të sensorëve në zona kritike është një tjetër aspekt kyç. Kjo vendosje lejon mbikqyrjen në kohë reale dhe monitorimin e mjedisit, duke rritur masat e sigurisë.

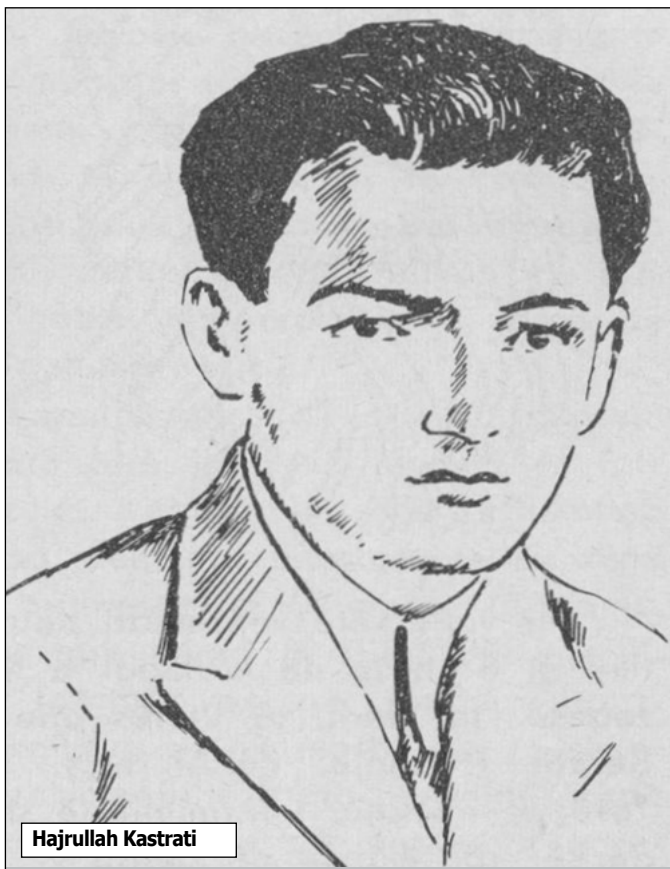
“Espre Technologies” mundëson komunikimin me rrjet në rrjet (NIN)

“Espre Technologies” është një startup me bazë në SHBA që ofron një grup produktesh sensorë për komunikimin NIN. Çipat e startup-it mundësojnë enkriptimin dixhital pa tel të të dhënave së bashku me transmetimet 10 herë të njëkohshme.

Teknologjia bazë është inteligjenca artificiale e integruar për zbulimin inteligjent të kërcënimit dhe shpërndarjen e spektrit të burimeve inteligjente. Komunikimet agnostike, të sigurta dhe të shkallëzueshme të rrjetit janë ndërtuar për fushën e betejës së gjërave dhe ofrojnë komunikime dydrejtimëshe.

“Geosite” ofron Inteligjencë Ushtarake

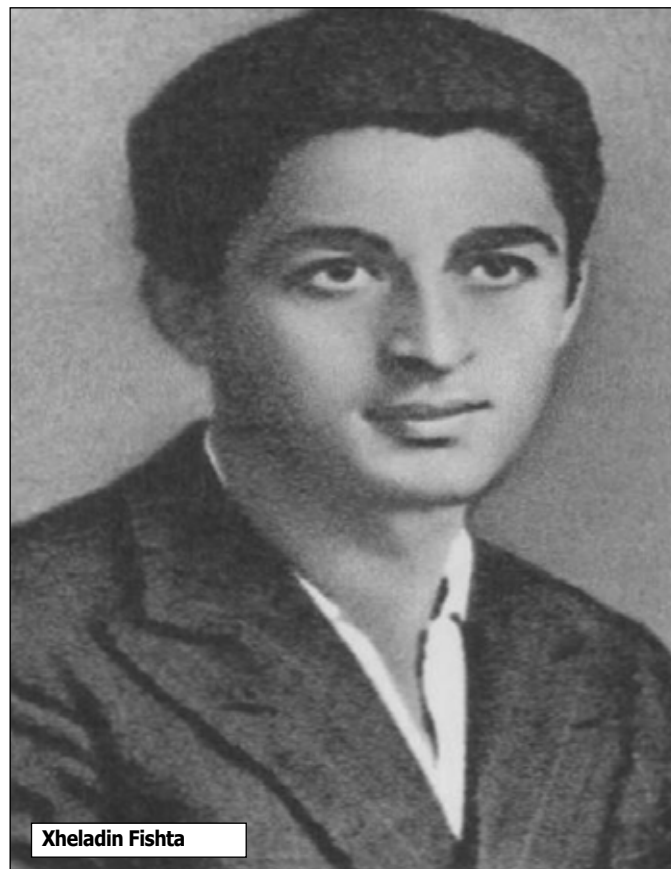
Startup “Geosite” me bazë në SHBA grumbullon të dhëna nga burime të ndryshme si për analizat njerëzore ashtu edhe për makineritë. Sistemi ushtarak bashkëpunues i startup-it përdor satelitë, IoT dhe sensorë në terren për të ndërtuar një pamje të përbashkët operative. Vizualizimi i të dhënave, së bashku me panelet e menaxhimit, ofron avantazhin e epërsisë së informacionit për të planifikuar dhe ekzekutuar operacione. Ai ndihmon forcat në inteligjencën gjithëpërfshirëse për ndërgjegjësimin e situatës, gjurmimin e kërcënimeve, shënjinin e diapazonit dhe hartimin e zonave të synuara.

Hajrullah Kastrati

Salo Halili

Xheladin Fishta

‘Me pushkë dhe penë të shpëtojmë mëmëdhenë’

Prof. Asoc. Dr. Bernard Zotaj

(Në kuadrin e 80-vjetorit të rënies)
Mësues shkodranë, dëshmorë të Atdheut

Mësuesi Hajrullah Kastrati, edukator dhe patriot

Lindi në Shkodër në vitin 1915. Prindërit e tij, Riza dhe Fatime bënë gjithçka që biri i tyre të vijonte studimet në shkollë. Pasi mbaroi shkollën fillore në vitin 1928, nisi studimet në arsimin e mesëm pedagogjik, të cilin e përfundoi në vitin 1936. Në shkollë me Hajrulla Kastratin studionin edhe Fadil Hoxha, Xheladin Hana, Emin Duraku, Ndue Gjergj Pervizi etj.

Ai shërbeu si mësues (1936-1943) në qendra të ndryshme të atdheut: në Zervaskë të Pogradecit, Tren të Devollit, Qafëzezë të Kolonjës, ne Kryezi e Bardhët të Pukës, Oblikë të Shkodrës, dhe në Dinoshë të Tuzit, ku u shqua si edukator me talent, veçanërisht për karakterin e theksuar patriotik që i jepte përmbajtjes së mësimit, përgatitjes së nxënësve me frymën e guximit për të shfaqur lirisht mendimin e tyre të pavarur para shokëve, prindërve e kujtdo.

Në gjyqin komunist të zhvilluar në shkurt 1939, Hajrulla Kastrati, i biri i Rizait dhe i Fatimes nga Shkodra, mësues në Bilisht, 22 vjeç, i pa martuar, i pa dënuar, ishte numri 52 i të arrestuarve.

Më 1943 militoi në radhët e PKSH-së dhe pas kësaj zhvilloi një veprimtari të organizuar revolucionare. Si mësues luftoi me vendosmëri kundër fashistizimit të shkollës shqiptare. Gjatë periudhës së Luftës Antifashiste Nacionalçlirimtare, Hajrulla Kastrati ishte komandant i njësitit gueril të Shkodrës. Ishte një aktivist i shquar në lëmin e arsimit popullor dhe në luftën për çlirimin e atdheut, i njohur me pseudonimin “Vetëtima”. Me qëndrimin e papërkulur ndaj armikut dhe vdekjen e tij burrërore, më 12 janar 1944, Hajrulla Kastrati u bë shembull frymëzimi për brezin e ri.

Pas çlirimit të vendit figura e tij u vlerësua dhe me të drejtë mori titullin “Mësues i Popullit”. Hajrulla Riza Kastrati, me vendim nr. 129, datë 3 nëntor 1969 të Komitetit Ekzekutiv të KP të rrethit të Shkodrës është shpallur Dëshmor i Atdheut. Në vitet 1945-1990 në Shkodër ishte një rrugë me emrin Hajrulla Kastrati.

Mësuesi Salo Halili nuk e mposhti as izolimi i familjes, as internimi i babait

Salo Halili lindi më 1909, në Shkodër. Ndoqi shkollën fillore dhe vijoi Gjinnazin e shtetit, ku u regjistrua si nxënës i rregullt në degën normale. Kish dëshirë të bëhej mësues, i donte fëmijët dhe kishte prirje për matematikë, ishte i dhënë mbas muzikës dhe sportit. Sala ishte një ndër studentët e parë të gjinnazit që

SAKRIFICAT SUBLIME TË DËSHMORËVE MËSUES NË TË GJITHA ETAPAT E HISTORISË SË TIJ, POPULLI ËSHTË MUNDUAR T’I PËRJETËSOJË DHE NDEROJË NË TË GJITHA MËNYRAT, SI: ME KËNGË, ME POEZI E PROZË, NËPËRMJET DRAMAVE DHE FILMAVE, ME NGRITJE LAPIDARËSH DHE MONUMENTEVE, NËPËRMJET VARREZAVE TË VEÇANTA, ME EMËRTIMIN E SHKOLLAVE, TË INSTITUCIONEVE, TË LAGJEVE, TË RRUGËVE, TË SHESHEVE ETJ.

formuan një grup me mendime të lira dhe me ide përparimtare. Ai e urrente regjimin e kohës. Në sallën e shoqërisë “Vllaznia”, ku zhvilloheshin leksione për ateizmin, u padit si element kundër regjimit dhe u urdhërua të pushonte veprimtarinë e tij. Në vitin 1930 përfundoi maturën dhe u emërua mësues në Barbullush.

Sala vazhdoi punën pa u shkëputur nga funksioni i mësuesit deri ditën që u pushtua Atdheu nga Italia fashiste. Autoritetet e burgosën si kundërshtar të dyshimtë. E liruan për mungesë faktesh dhe e caktuan mësues në Milot. Pas Milotit u emërua mësues në krahinën e Lezhës dhe të Kosovës. U lidh ngushtësisht me lëvizjen. Në fund të vitit 1942, Sala u pranua në PKSH, ku përgjegjësia dhe rrezikët ishin të shumta. Në fillim u caktua përgjegjës i grupit edukativ të arsimtarëve, pastaj organizator i shpërndarjes së trakteve në qytet dhe i shpërndarjes së ndihmave që dhuronte populli në luftën për çlirimin e Atdheut.

Veprimtaria e tij kundër pushtuesit e tradhtarëve dhe qëndrimin në legalitet, kishte rënë në sy të tyre prandaj Salës iu desh të qëndrojë ilegal. Kalimi nga një bazë e fshehtë në tjetrën dhe sakrificat nuk e lodhën. Ai nuk e ndërpreu për asnjë çast aktivitetin megjithëse ndiqej nga agjentët dhe spiunët. As izolimi i familjes, as internimi i babait, nuk e bënë Salën, t’i kthehej mendja, por as edhe të tregohej ndopak i veçuar nga veprimtaria luftarake. Si ilegal, qëndrimi më gjatë në qytet ishte i rrezikshëm. Disa baza të tij ishin zbuluar, ai ndiqej së bashku me shumë shokë të tjerë prej pushtuesit nazist e tradhtarëve. Në ditët e para të korrikut 1944, qarkori i partisë mori vendim që Sala të dilte në mal e të bashkohej me partizanët e batalionit “Perlat Rexhepi”. Natën e 14 korrikut 1944, pak mbas shtetrrethimit, Sala u ndesh me patrullën kuislinge... Shtiu mbi armiqtë dhe ra trimërisht si bien burrat, duke dhënë jetën për Atdheun...

“Flamur i im, flamur kuq-zi ja, po t’ përshëndes, dhe për liri jam gati t’ vdes... kjo ishte dhe vjersha e dëshmorit të Atdheut Salo Halili.

Salo Halil Tophana me vendim nr. 129, datë 3 nëntor 1969 të Komitetit Ekzekutiv të KP të rrethit të Shkodrës është shpallur Dëshmor i Atdheut.

Mësuesi Xheladin Fishta u mësonte germa në burg e në kampin e Prishtinës

Lindi në vitin 1922 në Shkodër. Pas shkollës fillore, regjistrohet në Gjinnazin e shtetit në degën Normale, duke kryer njëkohësisht mbas dreke dhe punën e shegertit. Në shkollë mësonte mirë, shquhej në lëndët humanitare, merrej me sport, ishte atlet i mirë dhe i pëlqente futbollit.

Ra në kontakt me idetë revolucionare të kohës, të cilat ndikojnë në formimin e tij. Merr pjesë aktive në të gjitha demonstratat e studentëve të Shkodrës. Tregohet aktiv sidomos në demonstratën e 30 janarit 1940, ku studentët kërkonin të mos përjashtoheshin nga gjinnazi shokët e tyre. Takohet me Qemal Stafën dhe aktivizohet me rinjtë e qytetit të Shkodrës.

Në vitin 1942, ishte shpërndarës i trakteve që vinin nga Tirana dhe nga qendrat e ndryshme të Shkodrës, duke qenë organizator i shpërndarjes së tyre. Shpesh u jepte trakte dhe studentëve e pedagogëve... nuk kufizohej vetëm brenda mureve të shkollës, por bënte një punë të madhe dhe jashtë saj. Në demonstratën e shkurtit 1942 në kinemanë “Gloria”, Xhelo luan rol të rëndësishëm organizativ, ku të rinjtë lëshuan thirrjet “Poshtë fashizmi!”.

Lidhet me Vasil Shanton dhe bashkëpunon ngushtë me Manush Alimanin, për të aktivizuar dhe hedhur në aksione rininë shkodrane në luftë kundër okupatorit. Në vitin 1943 zgjidhet anëtar i komitetit qarkor të rinisë dhe njëkohësisht pranohet anëtar i PKSH-së. Atij iu ngarkua detyra jo vetëm për aktivizimin e të rinjve të gjinnazit, por edhe për të rinjtë e fshatit. Ai kishte pseudonimet “Fusha” për në zonën e fshatrave të fushës dhe “Fitash”, për në qytet.

Xheladini, i porsa diplomuar si mësues, ishte bërë pengesë për krerët e Ballit Kombëtar dhe reaksionit, të cilët filluan ta ndjekin. Një ditë, kur Xheladini po kthehej nga malësia, ku kish qenë për punë ilegale, rrethohet duke hyrë në shtëpi dhe kapet në befasi. E burgosën. Në burg nuk e ndërpreu aktivitetin, por ishte përgjegjës politik për burgun e Shkodrës. Reaksioni i komunikoi se ishte emëruar mësues në Pejë, ndonëse ishte i burgosur. Por aty, si dhe në burgun e Tiranës, ku e çuan më pas, i kërkuan deklarata që të mohonte rrugën që kish nisur, por Xheladini u përgjigj: “Kam punuar si komunist dhe deri në vdekje do të mbetem i tillë!”.

E nisën për në kampin e Prishtinës nga s’u kthye më... ishte 29 gusht 1944, në barakë ishin Ber Gjuzi, Hamdi Rapi, Gjikë Kuqali dhe Xheladin Fishta.

Xheladin Sadik Fishta me vendim nr. 129, datë 3 nëntor 1969 të Komitetit Ekzekutiv të KP të rrethit të Shkodrës është shpallur Dëshmor i Atdheut.

Sakrificat sublime të dëshmorëve mësues në të gjitha etapat e historisë së tij, populli është munduar t’i përjetësojë dhe nderojë në të gjitha mënyrat, si: me këngë, me poezi e prozë, nëpërmjet dramave dhe filmave, me ngritje lapidarësh dhe monumenteve, nëpërmjet varrezave të veçanta, me emërtimin e shkollave, të institucioneve, të lagjeve, të rrugëve, të shesheve etj.

"Vallja devollite, Kryevlerë Kombëtare e Trashëgimisë Kulturore Jomateriale!"

Vallja devollite interpretohet në zonën e Devollit dhe Korçës. Temperamenti i kësaj vallee ngre peshë zemrat e shqiptarëve sa herë që kulmon nëpër festa e gëzime. Ajo ka hyrë në listën e kryevlerave kombëtare!

Vallja Devollite e ka origjinën dhe luhet në të gjithë zonën e Devollit dhe të Korçës nga të gjithë brezat, nga fëmijët deri tek të moshuarit. Ajo është valle burrash shumë e vjetër e kësaj zone.

Nga shekulli XIX vjen edhe e shoqëruar me këngë, interpretime të fyellit, tambures dhe dajres. Më pas, në vitet 1900 futet edhe klarineta.

Vallja luhet vetëm nga burrat me kostumet kombëtare të zonës, fustanella, kallça, këpucë më xhufka, çepkenë dhe qeleshe. Vallja vjen në trajtën e një balade, fillon ngadalë shtruar, mbështetur fort, duke pasqyruar jetën, sakrificat, mbijetesën, luftën dhe në fund atmosferën dinamike festive të fitores. Me ritmin, figurat, lëvizjet dhe muzikën, ajo na sjell një koreografi komplekse të harmonizuar në mënyrë organike. Regjistrimet e para në pllaka gramafoni janë realizuar në vitet 1918-1930, në studiot diskografike amerikane, italiane, franceze dhe gjermane. Në gusht 1957 në Festivalin Ndërkombëtar të Folklorit në Moskë, midis 135 vendeve, grupi i Valles Devollite fitoi Çmimin II.

Kjo valle ka qenë gjithmonë momenti kulmor i gjithë festave familjare, dasmave, festave publike si dhe në situata festive të luftës dhe fitores. Ajo ka përfaqësuar kulturën e lashtë të Devollit në të gjitha ngjarjet e mëdha kulturore kombëtare si festat, festivalët kombëtare etj., ku ka marrë vlerësime maksimale. Vallja Devolliçe paraqitet në formë artistike të kristalizuar dhe të përkryer. Kjo tregon për nivelin e arritur të një krijimi që vjen nga thellësitë e shekujve; prandaj përbën edhe një element kulturor të qëndrueshëm. Kjo është arritur për shkak të pasurimit të saj me ide dhe vlera të reja ideoestetike, grumbullimit të përvojës artistike e të transmetimit të saj nga njëri brez te tjetri. Ajo është një akt krijues shpirtëror, që shpreh njëherësh edhe një shkallë të lartë të vetëdijes artistike të fshatarëve të Devollit.

Në ditët e sotme kjo valle është bërë pikë referimi për

VALLJA LUHET VETËM NGA BURRAT ME KOSTUMET KOMBËTARE TË ZONËS, FUSTANELLA, KALLÇA, KËPUCË MË XHUFKA, ÇEPKENË DHE QELESHE. VALLJA VJEN NË TRAJTËN E NJË BALADE, FILLON NGADALË SHTRUAR, MBËSHTETUR FORT, DUKE PASQYRUAR JETËN, SAKRIFICAT, MBIJETESËN, LUFTËN DHE NË FUND ATMOSFERËN DINAMIKE FESTIVE TË FITORES. ME RITMIN, FIGURAT, LËVIZJET DHE MUZIKËN, AJO NA SJELL NJË KOREOGRAFI KOMPLEKSE TË HARMONIZUAR NË MËNYRË ORGANIKE. REGJISTRIMET E PARA NË PLLAKA GRAMAFONI JANË REALIZUAR NË VITET 1918-1930, NË STUDIOT DISKOGRAFIKE AMERIKANE, ITALIANE, FRANCEZE DHE GJERMANE.

kulturën popullore të zonës, duke pasuruar dhe duke rritur vlerat kombëtare të artit koreografik shqiptar.

Devolliça është një nga vallet më të vjetra shqiptare, fryt madhor i krijimit popullor, për nga fryma, madhështia, struktura dhe elementet shprehës estetikë, një përsosmëri e

harmonizuar koreografike, një nga thesaret e çmuara më të mëdha të trashëgimisë së kulturës kombëtare shqiptare.

Ndërkaq kujtojmë se kjo valle, që konsiderohet si një nga kryeveprat e koreografit Gëzim Kaceli është pjesë e Fondit të Artë të Ansambllit të Këngëve dhe Valleve Popullore të TKOB.

REPUBLIKA E SHQIPËRISË
MINISTRIA E MBROJTJES

BËHU VERSIONI YT MË I MIRË!